

VAPA, VERKKO JA VIRVELI
– Virvelinrannan hyvinvointiyrittäjyyden ja innovaatio-
toiminnan edistämishanke (VAPA2)

Sari Rämö ja Riikka Kekäläinen-Alkio (toim.)

VAPA,VERKKO JA VIRVELI
– Virvelinrannan hyvinvointiyrittäjyyden ja innovaatio-
toiminnan edistämishanke (VAPA2)

Sari Rämö ja Riikka Kekäläinen-Alkio (toim.)

Sari Rämö ja Riikka Kekäläinen-Alkio (toim.)
VAPA,VERKKO JA VIRVELI – Virvelinrannan hyvinvointiyrittäjyden ja innovaatio-
toiminnan edistämishanke (VAPA2)

ISBN 978-951-784-562-5 (PDF)
ISSN 1795-424X
HAMKin e-julkaisu 17/2011

© Hämeen ammattikorkeakoulu ja kirjoittajat

JULKAISIJA – PUBLISHER

Hämeen ammattikorkeakoulu
PL 230
13101 HÄMEENLINNA
puh. (03) 6461
julkaisut@hamk.fi
www.hamk.fi/julkaisut

Ulkoasu ja taitto: HAMK Julkaisut

Hämeenlinna, joulukuu 2011

Sisällys

OSA I VAPA2-hankkeen kehittämistoimet

Alkusanat	6
1. Johdanto	8
2. VAPA2-hankkeen tavoitteet ja toiminta	10
3. VAPA2-hankkeen organisoituminen ja yhteistyökumppanit	16
4. Arvio VAPA2-hankkeen toteutumisesta	19
5. VAPA2-hankkeen tulokset.....	21
6. Tiedottaminen ja jatkotoimenpiteet	28
Lähteet	29
Liitteet	30

OSA II Näkökulmia vammaispalveluiden kehittämisestä ja innovaatioverkoston yhteistyöstä VAPA2-hankkeessa

Tuulikki Forssen

Vammaispalveluiden kehittäminen kumppanuusverkostoissa esimerkkinä Virvelinrannan vammaisten toimintakeskus Hämeenlinnassa	43
--	----

Marketta Salminen

Osallisuus vammaispalveluissa.....	46
------------------------------------	----

Päivi Veikkola

Virvelinrannan palvelukeskuksen kuulumisia VAPA2-hankkeen päättyessä	50
--	----

Marjo Nieminen

Hyvinvointialan kehittäminen Hämeenlinnassa yhteistyö julkisen, yksityisen sektorin välillä.....	51
--	----

Immo Rantala

Onko kolmannella sektorilla roolia kehitysvammaisten hyvinvointipalveluiden liiketoimintalähtöisissä innovaatioissa.....	53
--	----

Anne Laakso

Ennakointi ja käyttäjälähtöisyys hyvinvointialan yritysten kehittämisessä	57
---	----

Päivi Mäntyneva

Matkalla koetun muistelua - VAPA2-hankkeen ja sosiaalialan yrittäjyysopintojen yhteistyö	60
--	----

Merja Salminen

VAPA2-hanke hyvinvointialan innovaatiotoiminnan ja -verkostojen kehittäjänä.....	63
--	----

OSA I

VAPA2-hankkeen kehittämistoimet

Alkusanat

Tämä julkaisu kuvaa Virvelinrannan hyvinvointiyrittäjyyden ja innovaatiotoiminnan edistämishanketta (VAPA2), jonka päätavoitteena oli tukea vammaispalveluiden liiketoimintalähtöisiä innovaatioita ja luoda vammaispalveluiden innovaatiotoiminnan muodoista toimintamallia tiivistämällä yksityisen, julkisen ja kolmannen sektorin yhteistyötä. Keskeisenä toimenpiteenä oli innovaatioasiamiestoiminnan käynnistäminen Hämeenlinnan seudulla. Hanketta toteutettiin yhteistyössä Virvelinrannan palvelukeskuksen toimijoiden kanssa ja hankkeen tehtävänä oli edistää yritysten liiketoimintalähtöistä kiinnittymistä Virvelinrannan toimintaan.

Innovaatioasiamiestoiminta toteutui hankkeen alussa pääasiassa yrityksiin jalkautuvana innovaatioita kartoittavana ja etsivänä työnä. Käytännössä vierailin yrityksissä ja haastattelin yrittäjiä. Minut otettiin hyvin vastaan yrityksissä ja keskustelu oli luontevaa ja luottamusta herättävää yhteistyön viritämistä. Kiitos kaikille niille yrittäjille, joiden luona kävin.

Hankkeen edetessä käynnistimme yhteisöllisesti toteutetut innovaatioesiot, joiden teemat nousivat tekemieni haastattelujen pohjalta sekä VAPA2-hankkeen tuottamien selvitysten tuloksista. Tapaamisissa kohtasi toisensa lähes 100 yksityisen, julkisen ja kolmannen sektorin toimijaa. Myös innovaatioesiot nostivat esiin uusia teemoja, joiden työstämistä jatkettiin seuraavassa sessiossa. Perinteisesti innovaatioesiot rakentuvat yhden yrityksen kehittämistarpeiden ympärille. VAPA2-hankkeessa tätä toimintaperiaatetta sovellettiin niin, että innovaatioesiot olivat teemoitettuja tilaisuuksia, jolloin useamman yrityksen oli helpompi kiinnittyä niihin. Toiminnalla pyrittiin myös vahvistamaan yksityisen, julkisen sekä kolmannen sektorin kumppanuutta ja yhteistyötä.

Virvelinrannan palvelukeskus ei valmistunut alkuperäisessä aikataulusa. VAPA2-hanke ehti toimia alueella puolitoista vuotta ennen Virvelinrannan toimintojen käynnistymistä. Vaikka yhteistyötä viritettiin monin tavoin tuon puoleentoistavuoden aikana niin käytännössä yhteistyökumppanit vaihtuivat suurelta osin palvelukeskuksen toiminnan käynnistyttyä keväällä 2010. Ensi hämmennyksen lievennettyä yhteistoiminta VAPA2-hankkeen ja Virvelinrannan palvelukeskuksen toimijoiden kanssa käynnistyi sujuvasti ja siitä kiitos kaikille Virvelinrannan palvelukeskuksen toiminnassa mukana olleille asiakkaille, työntekijöille ja esimiehille. Osoituksena yhteistyöstä Virvelinrannan palvelukeskus sekä VAPA2-hanke järjestivät yhdessä kaksi Virvelinrannan palveluiden kehittämiseen keskittyntä innovaatioessiota vielä vuoden 2010 aikana.

Hämeen ammattikorkeakoulu (HAMK) vastasi VAPA2-hankkeen asiantuntijatyöstä, toteutuksesta ja hallinnoinnista koko hankkeen ajan 1.1.2009 – 31.12.2011. Ensimmäisen puolenvuoden aikana vastuuyksikkönä toimi HAMKin Tutkimus- ja kehittämissyksikkö. Tästä eteenpäin aina hankkeen päättymiseen saakka siitä vastasi HAMKin Hyvinvoinnin koulutus- ja tutkimuskeskus. VAPA2-hanke oli LEHTI-hankekonsortion yksi osahankkeista, joita konsortiossa oli yhteensä seitsemän. LEHTI-hankekonsortio toteutui kuuden maakunnan alueella Etelä-Suomessa. Konsortio edisti alueiden välistä yhteistyötä ja uusien toimintamallien hyvien käytäntöjen levittämistä. LEHTI-hankekonsortio käynnistyi 1.10.2008 ja sitä hallinnoi 30.6.2010 asti Lahden Tiede- ja yrityspuisto ja 1.7.2010 lähtien hankkeen päättymiseen saakka Lahden alueen kehittämissyhtiö Oy. VAPA2-hanketta rahoitti Euroopan aluekehitysrahasto ja omarahoitusosuudesta vastasi Hämeenlinnan kaupunki sekä Hattula ja Janakkala.

Raportin ensimmäisessä osassa olen kuvannut hankkeen toteutuksen. Raportin toisessa osassa ovat hanketta ja sen eri toteutusnäkökulmia kuvanneet asiantuntijaja työryhmän jäsenet vammaispalveluiden tilaajapäällikkö Tuulikki Forssen Hämeenlinnan kaupungilta, kehittämisspäällikkö Anne Laakso Hämeen ammattikorkeakoulusta, lehtori Päivi Mäntyneva Hämeen ammattikorkeakoulusta, projektipäällikkö Marjo Nieminen Kehittämisskeskus Oy Hämeestä, projektipäällikkö Immo Rantala Iittalan Taidetalosta, kehittämisspäällikkö Marketta Salminen Eteva kuntayhtymästä, tutkimuspäällikkö Merja Salminen Hämeen ammattikorkeakoulusta ja toiminnanjohtaja Päivi Veikkola Virvelinrannan palvelukeskuksesta. Kiitos teille sitoutuneesta panoksestanne vielä hankkeen viime vaiheissa.

Kahden ja puolen vuoden ajan olemme eri tahoilla työskennelleet vammaispalveluiden kehittämisen parissa. Kiitos teille jokaiselle, jotka olette olleet mukana VAPA2-hankkeen erilaisissa tilaisuuksissa ja toiminnoissa ja antaneet panoksenne vammaispalveluiden innovatiiviselle kehittämiselle.

Hämeenlinnassa 16.12.2011

Sari Rämö
projektipäällikkö

1. Johdanto

Virvelinrannan hyvinvointiyrittäjyyden ja innovaatiotoiminnan edistäminen (VAPA2) -osaprojekti keskittyi vuosina 2009–2011 vammaispalveluiden liiketoimintalähtöisten innovaatioiden kehittämiseen Hämeenlinnan seudulla. Hankkeen aikana luotiin vammaispalveluiden innovaatiotoiminnan muodoista käytäntölähtöistä toimintamallia. Toimintamallin tavoitteena oli kerätä ja tuottaa innovaatioasiamiestoimintaa pilotoimalla vammaispalveluihin innovaatioaihoita ja tuoda niitä esiin edelleen jalostettaviksi. Hankkeen toiminta-alueella VAPA2-hanke edisti vammaisalalla sekä liitännäisaloilla kuten hyvinvointimatkailu ja liikunta toimivien yrittäjien innovaatioaihojen syntyä ja tuki yritysten mahdollisuuksia liiketoiminnan kasvattamiselle. Hankkeen aikana kansainväliset pääomasijoittajat perustivat vammaisille henkilöille hoito- ja hoivakoteja Hämeenlinnan seudulle. VAPA2-hanke keskittyi pienten ja keskisuurten yritysten liiketoiminnan edistämiseen ja tuki siten liiketoiminnan voittojen hyödyntämistä oman alueen hyvinvoinnin edistämiseksi.

VAPA2-hankkeessa vammaisella henkilöllä tarkoitetaan henkilöä, jolla vamman tai sairauden johdosta on pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista. Vammaispalvelulaisa ei rajata mitään vammaisryhmää lain soveltamisen ulkopuolelle. (Räty 2010, 33.) VAPA2-hanketta on toteutettu monien laki-, kunta- ja palvelurakennemuutosten aikana, joilla on vaikutusta vammaispalveluiden tuottamiseen ja järjestämiseen. Hämeenlinnan monikuntaliitos toteutui 2009 alusta, jolloin Hämeenlinna, Hauho, Lammi, Kalvola, Renko ja Tuulos muodostivat uuden Hämeenlinnan. Samanaikaisesti Hämeenlinnan kaupunki siirtyi tilaaja-tuottajamalliin ja palveluiden suunnittelussa otettiin käyttöön elämänkaarijattelu. Elämänkaarimalli tarkoittaa sitä, että palveluja ei suunnitella hallinnollisten toimialajakojen mukaisesti vaan ihmisten ikäkausien ja palvelutarpeiden pohjalta.

Jo ennen vuotta 2009 monituottajamallin mukaisesti toimiva Hämeenlinnan kaupunki tuottaa vammaispalveluista 35 % itse, hankkii muun muassa kuntayhtymiltä 15 % ja ostopalveluna yksityiseltä ja kolmannelta sektorilta 50 % (Pakanen 2010). Vammaisten palveluissa Pääjärven kuntayhtymän ja Uudenmaan erityispalveluiden fuusiosta syntyi Eteva kuntayhtymä 2009. Perus- ja erityistason sairaanhoidon osalta erillinen palvelujärjestelmä on purkautumassa ja vammaiset henkilöt ovat siirtymässä yleisen palvelujärjestelmän piiriin. Merkittävä vammaispalveluiden toimintaympäristön muutos oli vammaispalvelulain osauudistus, joka tuli voimaan syyskuussa 2009. Tuolloin muun muassa kehitysvammalaista tuli vammaispalvelulakiin nähden väistyvä laki ja vammaispalvelulakia toteutetaan ensisijaisesti myös kehitysvammaisten asiakkaiden asioissa. (<http://www.finlex.fi>)

VAPA2-hankkeen aikana Hämeenlinnaan valmistui ja aloitti toimintansa Virvelinrannan palvelukeskus. Virvelinranta on Hämeenlinnan kaupungin ja Eteva kuntayhtymän pääasiassa vammaisille henkilöille palveluita tuottava voimavara- ja resurssikeskus. Virvelinrannan palvelukeskus on paitsi kansallisesti myös kansainvälisesti uudenlainen vammaispalveluiden toimintamalli. VAPA2-hanketta toteutettiin osittain yhteistyössä Virvelinrannan toimijoiden kanssa. Virvelinrannan toiminnan käynnistyttyä haasteena on ollut liiketoiminnan käynnistäminen Virvelinrannan toimintaympäristössä. Hanke edisti toiminnallaan yritysten kiinnittymistä Virvelinrannan palvelukeskukseen ja tuki innovaatiojärjestelmän kehittämistä.

Hyvinvointiyrittäjyyden ja innovaatiotoiminnan edistäminen ovat keskeisiä kehittämisen painopistealueita koko valtakunnassa kaikilla hyvinvointialan eri sektoreilla. Myös vammaispalveluiden innovaatiotoiminnan ja uudenlaisten verkostomaisten toimintamallien kehittämisen uskotaan tuovan uusia, laadukkaita ja entistä käyttäjälähtöisempiä sekä tehokkaampia tapoja toteuttaa hyvinvointiyhteiskunnan velvoitteita. VAPA2-hanke pyrki järjestelmällisesti edistämään vammaisalan palvelutuotannon kehittymistä verkostomaisempaan suuntaan tukeutuen uusiin verkostoihin, innovaatioihin ja aktiiviseen yksityisen, julkisen ja kolmannen sektorin väliseen yhteistyöhön.

2. VAPA2-hankkeen tavoitteet ja toiminta

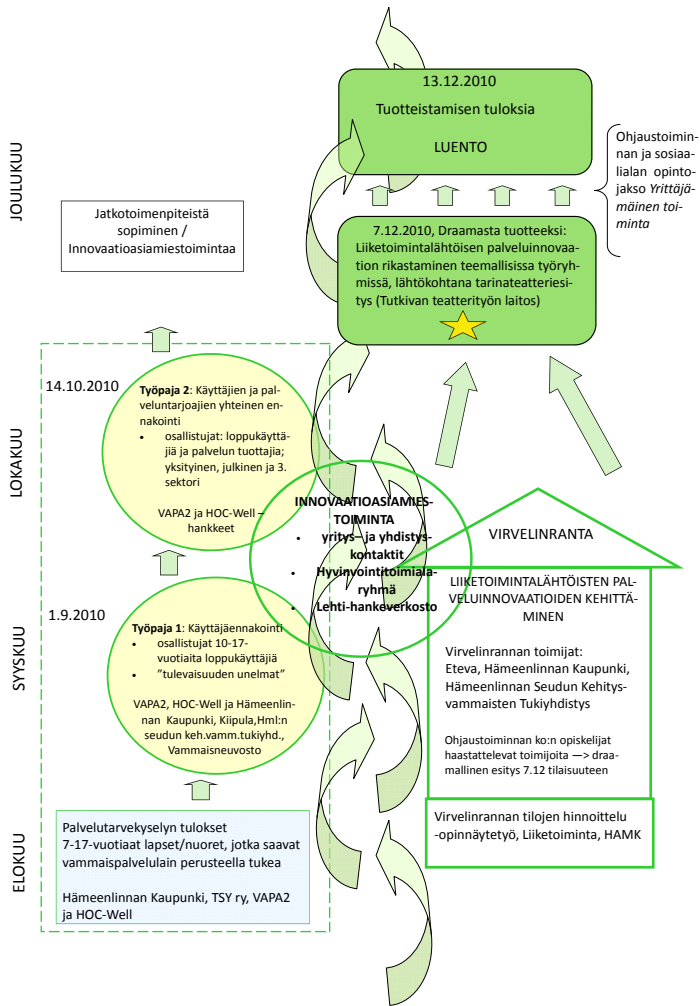
Hankkeen tavoitteena oli tukea vammaispalveluiden liiketoimintalähtöisiä innovaatioita, luoda vammaispalveluiden innovaatiotoiminnan muodoista toimintamallia, joka on valtakunnallisesti mallinnettavissa ja edistää vammaisalan toimijoiden kansainvälisiä yhteyksiä ja verkostoja. Suunnitelman mukaisesti hanketta tuli toteuttaa yhteistyössä Virvelinrannan palvelukeskuksen toimijoiden kanssa. VAPA2-hankkeen tehtävänä oli edistää yritysten liiketoimintalähtöistä kiinnittymistä Virvelinrannan toimintaan. Toimenpiteiksi hankesuunnitelmassa oli kirjattu yksityisen, julkisen ja kolmannen sektorin yhteistyön edistäminen ja innovaatioasiamiestoiminnan käynnistäminen. VAPA2-hankkeessa keskeistä oli myös osallistuminen seutukunnallisen Hyvinvointialan toimialaryhmän ja LEHTI-hankkonsortion toimintaan.

Innovaatio voidaan määritellä usealla eri tavalla. Perinteisemmän käsitteen mukaan innovaatio on yrityksen markkinoille tuoma uusi tai olennaisesti parannettu tuote tai tavara. Innovaatio nähdään teknisenä, organisatorisena tai toimintatavallisena ratkaisuna, jonka yritys itse kehittää tai ottaa itselleen käyttöön omissa tuotteissaan, palveluissaan tai tuotanto- ja palveluprosesseissaan. (Kolehmainen 2001.) Käsitteenä innovaatio on laajentunut ja monipuolistunut viime vuosina huomattavasti. VAPA2-hankkeessa innovaatio on nähty lähinnä hyödynnettävänä osaamislähtöisenä kilpailuetuna. Näkökulma on lähtöisin Suomen Kansallisesta innovaatiostrategiasta (2008), jonka mukaan innovaatio voi rakentua esimerkiksi uusille palvelu- ja liiketoimintamalleille sekä työ- ja toimintatavoille. Strategia painottaa käyttäjien tarpeita vastaavien tuotteiden ja palveluiden kehittämistä sekä käyttäjien ja kehittäjien yhteisen kehitystyön vahvistamista käytännön toiminnassa.

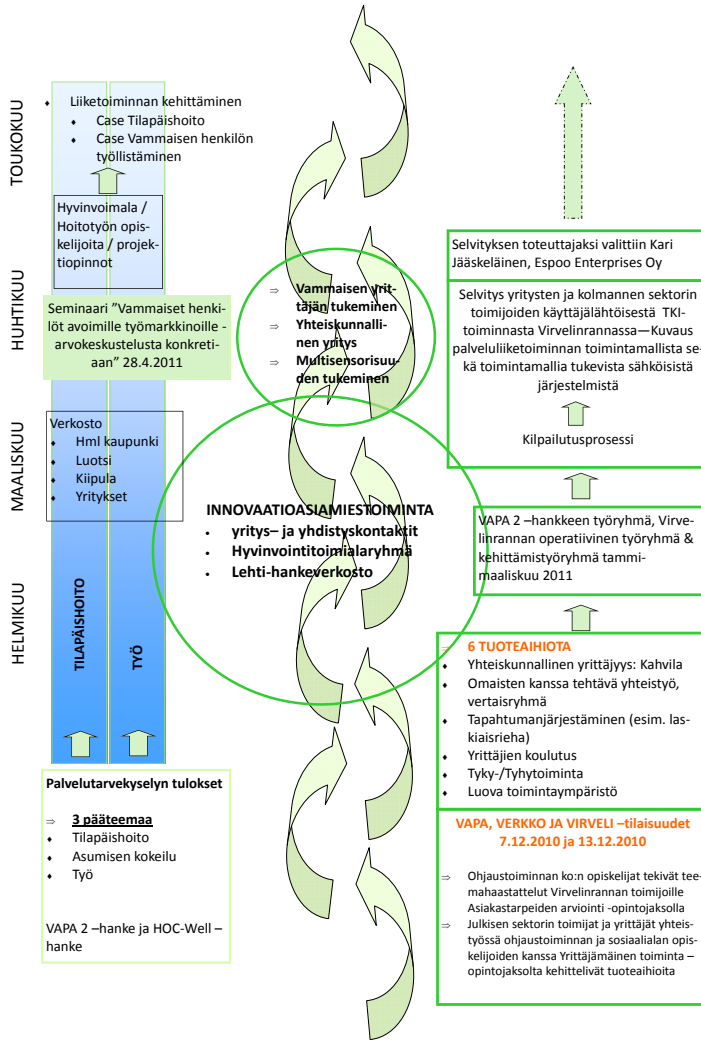
VAPA2-hankkeen toiminta perustui käytäntölähtöiseen innovaatiotoimintaan perinteisen teknologialähtöisen innovaatiotoiminnan sijasta. Käytäntölähtöisessä innovaatiotoiminnassa innovaatioaihoita etsitään yritysten ja muiden organisaatioiden käytännöistä ja kontakteista, jotka perinteisesti liittyvät muuttuviin markkinoihin, kysyntään, asiakkaiden tarpeisiin ja käyttäytymiseen tai uusiin teknologioihin. Käytäntölähtöiselle innovaatiotoiminnalle on ominaista sen keskittyminen innovaatioprosessin alkupäähän, joka edeltää varsinaista tuotekehitystä. (Harmaakorpi & Melkas 2008, 22 – 23.)

Ensimmäisenä toimintavuonna hankkeessa keskityttiin pääasiassa tiedon keräämiseen yrityksiä ja muita yhteistyötahoja kontaktoimalla. VAPA2-

hankkeen edetessä toteutusta on kuvattu prosessikaavioilla. Syksyllä 2010 ja keväällä 2011 keskityttiin eri menetelmillä tehtävään tiedonkeräämiseen sekä innovaatioseSSIoiden järjestämiseen (kuviot 1 ja 2).

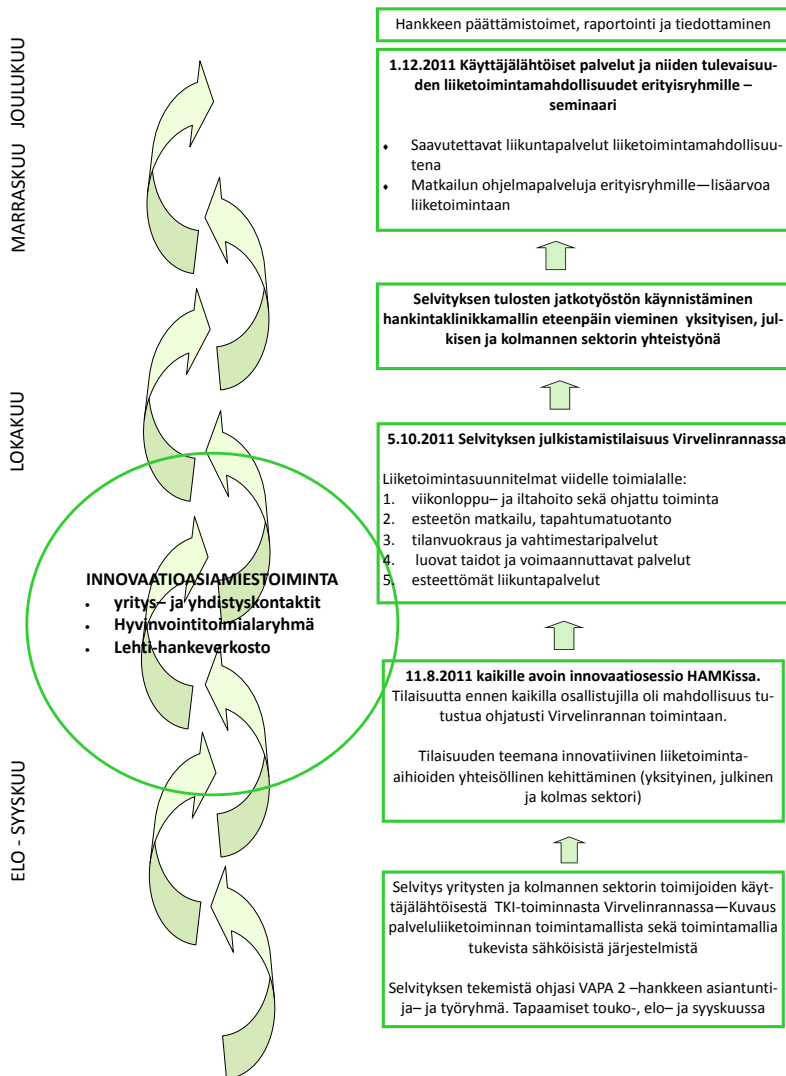

Kuvio 1. Vammaispalveluiden uudenlaisen tuottamisprosessin käyttäjälähtöinen toteuttaminen ja palveluliiketoiminnan kehittäminen Virvelinrannan toimintaympäristössä syksy 2010

Kuvio 2. Vammaispalveluiden uudenlaisen tuottamisprosessin käyttäjälähtöinen toteuttaminen ja palveluliiketoiminnan kehittäminen Virvelinrannan toimintaympäristössä kevät 2011

Viimeisenä toimintakautena syksyllä 2011 pääpaino oli liike- ja innovaatiotoiminnan kehittämisessä Virvelinrannan toimintaympäristössä (kuvio3).

Kuvio 3. Palveluliiketoiminnan kehittäminen Virvelinrannan toimintaympäristössä syksy 2011

VAPA2-hanke pilotoi innovaatioasiamiestoimintaa kehittäessään innovaatiotoiminnan toimintamallia vammaispalveluihin sekä sen liitännäisaloihin, kuten esimerkiksi hyvinvointimatkailuun ja luoville aloille. Innova-

tioasiamiestoiminnassa keskeistä oli innovaatioaihioita etsivä työote. Käytännössä hankkeen työntekijä jalkautui yrityksiin keskustelemaan yrittäjien kanssa. Yrityksiin jalkautuvassa työssä korostui avoimuus ja luottamus yrityksen toiminnasta sekä tulevista kehittämistoimista.

Toisena työmuotona oli yksityistä ja julkista sektoria verkottavat kohtauttamistilaisuudet, innovaatiosesiot. Innovaatiosesio on menetelmä, jolla pyritään kiihdyttämään innovaatioiden syntyä alueellisessa innovaatiotoiminnassa. Innovaatiosesiomenetelmän perustana on innovaatioverkosto, jonka toiminnan pääpaino suuntautuu yritysten innovaatioprosessin käyttöön. Innovaatiosesiomenetelmää kuvataan vaiheittain etenevänä prosessina, mikä alkaa tarpeen ja mahdollisuuksien täsmentämisestä. Ideointi ja ratkaisut kohdennetaan esiin tulleisiin tarpeisiin. Tavoitteena on yrityksen sisäisten ja ulkoapäin tulevien tietojen ja taitojen kohtauttaminen innovaatioita edistäviksi toimenpiteiksi. (Harmaakorpi ym. 2008, 172 – 173.)

VAPA2-hanke mahdollisti julkisen ja yksityisen sektorin kohtauttamisen ja loi näin yhteisen areenan palveluiden innovoimisen pohjaksi. Innovaatiosesiot toteutettiin toiminnallisia ja osallistavia menetelmiä hyödyntäen. Sessioissa oli mukana myös tiedollinen osuus, missä luennoitsijoina olivat hyvinvointialan asiantuntijat. Innovaatiosesioiden teemat syntyivät yrityskontaktointien tuloksena sekä hankkeessa toteutettujen selvitysten pohjalta. VAPA2-hankkeen innovaatioajattelu perustui avoimen innovaation toimintalogiikkaan. Avoimessa innovaatioajattelussa menestyminen perustuu kykyyn hyödyntää ja yhdistää sekä yrityksen sisällä että ulkoisesti hankittuja ideoita. Suljetun innovaatioajattelun mukaan kakki uusi tulee keksiä, kehittää ja tuottaa itse. Avoimessa innovaatioajattelussa yrityksen kehittämistoiminnan tavoite on pystyä hyödyntämään myös muualta tehtyä ja kehitettyä toimintaa. (Harmaakorpi ym. 2008, 17.)

VAPA2-hankkeen aikana järjestettiin yhdeksän teemallista innovaatiosesiota:

10.11.2009 Virvelinrannan hyvinvointiyrittäjyyden ja innovaatiotoiminnan edistämiprojektin (VAPA2) aloitustilaisuus (liite 1). Paikalla oli 30 yksityisen, julkisen ja kolmannen sektorin edustajaa.

1.9.2010 Lasten ja nuorten toiveiden kautta kohti tulevaa -tilaisuus. Kohderyhmään kuului VAPA2-hankkeen toimialueella 60 lasta/nuorta (liite 2). Tilaisuudessa oli yhteensä 15 osallistujaa.

14.10.2010 Kun palvelutarpeet ja palveluiden tarjoajat kohtaavat -tilaisuus (liite 3). Tilaisuudessa oli 39 osallistujaa.

28.4.2011 Vammaiset henkilöt avoimille työmarkkinoille – arvokeskustelusta konkretiaan paneelikeskustelu (liite 4). Seminaariin osallistui 40 yksityisen, julkisen ja kolmannen sektorin toimijaa.

7. ja 13.12 2010 VAPA, VERKKO ja VIRVELI -tilaisuudet (liite 5). Ensimmäisessä tilaisuudessa oli 48 ja toisessa 41 osallistujaa.

5.10.2011 VAPA,VERKKO ja VIRVELI – Virvelinrannan palveluliiketoiminnan mahdollisuuksia (liite 6). Tilaisuuteen osallistui 20 asiasta kiinnostunutta VAPA2-hankkeen innovaatioverkoston toimijaa.

1.12.2011 Käyttäjälähtöiset palvelut ja niiden tulevaisuuden liiketoimintamahdollisuudet erityisryhmille (liite7). Tilaisuuteen osallistui 27 yksityisen julkisen ja kolmannen sektorin toimijaa.

Innovaatioasiamiestoiminnan tueksi VAPA2-hanke toteutti kolme selvitystä ja Hämeen ammattikorkeakoulun opiskelijat tekivät aiheeseen liittyviä oppimistehtäviä sekä projekti- ja opinnäytetöitä. Ensimmäinen selvitys kartoitti 7–18-vuotiaiden vammaisten lasten ja nuorten tulevaisuuden palvelutarpeita Hämeenlinnassa (liite 8). Toinen selvitys (liite 9) kuvasi liiketoiminnan mahdollisuuksia Virvelinrannassa ja kolmas selvitys (liite 10) esitteli Virvelinrannan toimintaympäristöön soveltuvia innovaatiotoimintaa edistäviä sähköisiä järjestelmiä.

VAPA2-hanke edisti vammaispalvelutoimijoiden kansainvälisiä yhteyksiä osallistumalla REHACARE-apuvälinemessuille Düsseldorfissa Saksassa vuonna 2009. VAPA2-hankkeella oli oma messuosasto yhteistyössä Virvelinrannan kehittämiseen ja käynnistämiseen liittyvän Konsepti-hankkeen kanssa. Virvelinranta ja siten myös VAPA2-osahanke saivat laajalti huomiota Euroopan suurimmilla kansainvälisillä apuvälinemessuilla, jossa Virvelinrannan palvelukeskuksen lisäksi oli vain muutama suomalainen näytteilleasettaja.

Vuonna 2010 markkinointityötä jatkettiin kansainvälisillä Eyaf Expo-messuilla Istanbulissa, Turkissa. Matka toteutui yhteistyössä Kehittämiskeskus Oy Hämeen kanssa. Viimeisenä toimintavuonna VAPA2-hankkeen toimijat verkottuivat kanta- ja pääjäthämäläisten hyvinvointialan yrittäjien ja kehittäjien kanssa ja kävivät bentsmarking matkalla Norjassa. Matkalla tutustuttiin erityisryhmille palveluita tuottaviin maaseudulla toimiin monialaryhtyksiin.

3. VAPA2-hankkeen organisoituminen ja yhteistyökumppanit

VAPA2-hanke käynnistyi varsinaisesti elokuun alussa 2009. Hankkeen hallinnoinnista vastasi HAMK:n Hyvinvoinnin koulutus- ja tutkimuskeskuksessa Hyvinvoinnin osaamiskeskittymä. Projektipäällikkönä toimi Sari Rämö Hämeen ammattikorkeakoulusta elokuun 2009 alusta vuoden 2011 loppuun. Sihteerinä toimi Riikka Kekäläinen-Alkio. Kahdella Hämeenlinnan seudulla toimivalla LEHTI-hankekonsortion osahankkeella VAPA1 ja VAPA2 toimi yhteinen asiantuntijaryhmä hankkeen ajan. VAPA1-hanketta hallinnoi Kehittämiskeskus Oy Häme. Asiantuntijatyöryhmässä toimivat Vammaispalveluiden tilaajapäälliköt Tomi Pakanen 1.8.2009 – 30.6.2010 ja Tuulikki Forssen 1.3. – 31.12.2011 Hämeenlinnan kaupungilta, kehittämispäällikkö Marketta Salminen Eteva kuntayhtymästä, toiminnanjohtaja Päivi Veikkola 1.1.2010 – 31.12.2011 Virvelinrannan palvelukeskuksesta, yrityspalvelupäällikkö Ari Räsänen ja VAPA1-hankkeen projektipäällikkö Marjo Nieminen 1.4.2010 – 31.12.2011 Kehittämiskeskus Oy Hämeestä, yrittäjät Eveliina Selänpää, Marjaana Jokinen ja Matti Jurvanen Kanta-Hämeen sosiaali- ja terveysalan yrittäjät ry:stä, LEHTI-hankekonsortion projektikoordinaattorit Sirpa Timonen 1.10.2009 – 30.4.2011 ja Birge Laine 1.5. – 30.9.2011 Lahden alueen kehittämissuhteista, hankepalvelupäällikkö Aki Haimi, riskienhallintapäällikkö Marjatta Kariniemi, hyvinvointialan tutkimuspäällikkö Merja Salminen ja VAPA2-hankkeen projektipäällikkö Sari Rämö sekä sihteerit Riikka Kekäläinen-Alkio Hämeen ammattikorkeakoulusta. Asiantuntijatyöryhmä koostui 10 kertaa hankkeen aikana.

VAPA2-hankkeessa toimi työryhmä, jonka toiminta painottui hankkeen alkuvaiheeseen. Työryhmän tehtävänä oli ylläpitää yhteyttä Virvelinrannan toimijoihin ennen toiminnan varsinaista käynnistymistä. Työryhmä suunnitteli innovaatiosesioiden sisältöä hankkeen käynnistysvaiheessa ja sen toiminta hankkeen toteutusprosessissa oli merkittävä. Työryhmään kuului VAPA2-hankkeen toimijoiden lisäksi Hämeenlinnan kaupungin vammaispalveluiden tilaajohtajat Pakanen ja Forssen sekä Hämeenlinnan kaupungin kehitysvammaisten päivätoiminnan toiminnanjohtaja Liisa Salmela, kolmatta sektoria ja siten palveluiden käyttäjien näkökulmaa edustivat Timo Lahtinen ja Immo Rantala.

VAPA2-hanke teki tiivistä yhteistyötä HOC-Well-hankkeen kanssa. Hanke oli osa Hämeen liiton hallinnoimaa HOC-ennakointi-hanketta. HOC-Well-hanke keskittyi vammaispalveluiden tulevaisuuden palvelutarpeiden ja käyttäjätiedon ennakointiin. Hankeyhteistyö VAPA2-hankkeen ja HOC-Well-hankkeen kesken oli luonteva valinta, koska Hämeen ammattikorkeakoulu hallinnoi molempia hankkeita ja hankkeiden kohderyhmä, toiminta-alue ja -aika sekä yhteistyökumppanit olivat lähes samoja. VAPA2-hanke keskittyi vammaispalveluiden innovaatiotoiminnan edistämiseen,

missä ennakointi ja tulevaisuustiedon hyödyntäminen ovat tärkeässä asemassa palveluita kehitettäessä. VAPA1- ja VAPA2-hanke tekivät yhteistyötä säännöllisesti hankkeen aikana. Tapaamisia oli muun muassa kehittämiskannusteeseen ja sen markkinointiin sekä hyvinvointialan toimialatyhmän tapaamisiin liittyen.

Hämeen ammattikorkeakoulun sosiaalialan- ja ohjaustoiminnan opiskelijoille VAPA2-hanke teki tutuksi vammaispalveluiden palveluverkostoa sekä palveluiden uudenlaista kehittämistä. Opiskelijat toteuttivat teemahaastatteluja Virvelinrannan toimijoille ja osallistuivat Virvelinrannan toimintaympäristössä palveluiden kehittämiseen. Hankkeeseen osallistui myös hoitotyön opiskelijoita. Opiskelijat kuvasivat vammaisten henkilöiden tilapäishoidon palveluketjua ja tekivät yhteistyötä palvelun käyttäjän, tilaajan ja tuottajan kanssa.

Virvelinrannan palvelukeskus ja VAPA2-hanke

Virvelinranta on Hämeenlinnassa toukokuussa 2010 toimintansa aloittanut Hämeenlinnan kaupungin ja Eteva kuntayhtymän (Pääjärven kuntayhtymän ja Uudenmaan erityispalveluiden fuusio 2009) yhteistyössä vammaisille henkilöille toimintaa järjestävä palvelukeskus. Kiinteistöistä vastaa Hämeenlinnan kiinteistö Oy Virvelinranta. Hämeenlinnan kaupungin toiminta Virvelinrannassa on keskitynyt VAPA2-hankkeen aikana lakisääteisen vammaisten henkilöiden päivätoiminnan tuottamiseen. Lisätietoa: www.hameenlinna.fi Eteva kuntayhtymän tuottamana Virvelinrannassa toimii asiantuntijapalveluita tarjoava tukikeskus. Lisätietoa: www.eteva.fi.

Kuvio 4. Virvelinranta (kuva: Sari Rämö)

Virvelinrannan palvelukeskuksessa toimi myös Hämeenlinnan Seudun Kehitysvammaisten Tuki ry VAPA2-hankkeen aikana. Toiminnassa keskeistä oli Virvelinrannan vapaaehtoistoiminnan keskuksen käynnistäminen osaksi Virvelinrannan toiminta- ja kehittämissympäristöä. Lisätietoa www.hmlseudunkehitysvammaistentuki.net.

Virvelinrannan palvelukeskuksen toimintaympäristössä toimivia muita yhteistyökumppaneita, joilla oli toimitiloja Virvelinrannan palvelukeskuksessa, olivat Hämeen ammattikorkeakoulu, jonka pääpaino toiminnassa on tutkimus- innovaatio- ja kehittämissyhteistyö. Keskeistä toiminnassa on opiskelijoiden, opettajien ja Virvelinrannan toimijoiden yhteistyö, joka pitää sisällään muun muassa projektitoita, harjoitteluja ja oppinäytetöitä. Lisätietoa www.hamk.fi.

Virvelinrannan palvelukeskuksessa toimi myös Kiipulan ammattiopisto, joka keskittyi asiantuntijapalveluiden tarjoamiseen sekä opiskelijayhteistyöhön. Lisätietoa www.kiipula.fi

VAPA2-hankkeen aikana yhteistyössä Virvelinrannan palvelukeskuksen kanssa toimivat myös Koulutuskeskus Tavastia, Kehittämiskeskus Oy Häme sekä Hämeenlinnan vammaisneuvosto. Edellä mainitut tahot solmivat yhteistyösopimuksen keväällä 2011 ja se selkiytti toiminnan luonnetta ja toimijoiden roolia yhteistyössä. Yhteistyötä koordinoi Virvelinrannan kehittämissyhmä, missä jokaisella yhteistyötaholla on oma edustajansa.

Edellä kuvatun toiminnan lisäksi Virvelinrannan palvelukeskuksessa tavoitteena on monialaistaa sen toimintaa kattamaan laaja-alaisemmin muita hyvinvointialan ja hyvinvointialaan liitettävissä olevien toimialojen palveluja. VAPA2-hanke pyrki toiminnallaan edistämään uudenlaisen palveluliiketoiminnan käynnistymistä Virvelinrannan toimintaympäristössä.

Virvelinrannan palvelukeskus ei tarjoa pysyvää liiketilaa yrittäjille, joten yhteistyö tulee rakentaa liiketoiminnan pohjalta siten, että yrittäjät voivat vuokrata liiketilaa palvelukeskuksesta ja järjestää erilaista toimintaa yhteistyössä Virvelinrannan palvelukeskuksen kanssa. Lähtökohtana oli, että liiketoiminnan tuli toteutua palvelukeskuksen perustehtäviä vaarantamatta ja niiden kehittämistä unohtamatta. Toiminnan tuli olla avointa ja läpinäkyvää ja kaikilla palveluilla järjestävillä tahoilla tuli olla samanlainen mahdollisuus toteuttaa palveluliiketoimintaa Virvelinrannan palvelukeskuksessa.

4. Arvio VAPA2-hankkeen toteutumisesta

VAPA2-hanketta suunniteltaessa vuonna 2006 lähtökohtana oli, että Virvelinrannan palvelukeskus olisi ollut vuoden toiminnassa hankkeen käynnistyessä. Virvelinrannan palvelukeskus aloitti toimintansa toukokuussa 2010. Ensimmäisen puolenvuoden aikana Virvelinrannan toiminta keskittyi pääasiassa Eteva-kuntayhtymän ja Hämeenlinnan kaupungin omien toimintojen käynnistämiseen. Näin ollen yhteistä toiminta-aikaa Virvelinrannan palvelukeskuksella ja VAPA2-hankkeella oli vuosi. Tuona aikana tuotettiin yhteisiä innovaatiosesioita ja niiden pohjalta selvitys liiketoimintalähtöisten palveluiden kiinnittymisestä Virvelinrantaan. Selvityksen tuottamia konkreettisia toimenpiteitä ei ollut VAPA2-hankkeen aikana mahdollista tukea, koska hankeaika päättyi vuoden 2011 lopussa.

Vammais sektorilla toimivien pk-yritysten osallistuminen VAPA2-hankkeen toimintaan jäi suunniteltua pienemmäksi. Yksityisen ja julkisen sektorin yhteistyönä liiketoimintalähtöisten innovaatioiden yhteisöllinen kehittäminen ja toimintamallin pilotointi ei tuota yrittäjille välitöntä taloudellista tai laadullista hyötyä. Hyvinvointisektorilla yritykset ovat usein pieniä, muutaman henkilön työllistäviä mikroyrityksiä. Yrityksillä jää siten varsin vähän aikaa kehittää toimintaansa perustehtävän viedessä ajan vaikka kiinnostusta ja halua palveluiden kehittämiseen olisi. Ymmärrettävää on myös, että omien yritys kohtaisten innovaatioiden julkituominen ei ole mielekästä johtuen innovaatiosta mahdollisesti saatavan kilpailuedun menettämisen vuoksi. Toisaalta vammais sektorilla palveluiden ostajana on pääosin kaupunki tai kunta. Yritykset ovat tuottaneet sitä, mitä kaupunki tai kunta on heiltä tilannut. Näin ollen yritysten luova innovaatiotoiminta on melko vierasta ja siihen kiinnittymistä ei koeta tarpeelliseksi, jos vaihtoehtona on tehdä tuottavaa toimintaa asiakkaiden parissa.

Hankekonsortiossa yritys voidaan seurantatiedoissa raportoida vain kerran, vaikka se olisi tiiviissä yhteistyössä useammassa osahankkeessa. Hämeenlinnan seudulla toimi kaksi LEHTI-hankekonsortion osahanketta ja näin ollen yhteistyötä molemmissa osahankkeissa tehnyt yritys voitiin raportoida vain toisen osahankkeen seurantatiedoissa. VAPA2-hanke oli De minimis -tuen ulkopuolinen osahanke LEHTI-hankekonsortiossa. Tämä mahdollisti joustavan yhteydenpidon yrityksiin, mutta tarkoitti myös, että esiin tulleiden innovaatioiden jatkokehittämiseksi tai kaupallistamiseksi VAPA2-hanke ei voinut tarjota tietyille yritykselle kohdennettua tukea, koulutusta tai valmennusta. VAPA2-hankkeen toiminta-alueella myös vammais sektorilla toimii useita monikansallisia yrityksiä yksityisinä palveluiden tuottajina. VAPA2-hanke keskittyi pk-yritysten liiketoimintalähtöisen innovaatiotoiminnan kehittämiseen, joten näitä monikansallisia

yrittäjiä ei voitu raportoida hankkeen seurantatiedoissa, yrityskumppaneina kylläkin.

Haastavimmaksi tavoitteeksi osoittautui innovaatioasiamiestoiminnassa esiin tulleiden innovaatioaihioiden jatkokehittäminen ideasta liiketoiminnaksi eli yritysten näkökulmasta merkittävien tuotteiden tai palveluiden kaupallistaminen. VAPA2-hanke tuotti yksityisen ja julkisen sektorin yhteistyössä liiketoimintalähtöisen innovaatiotoiminnan toimintamallia, missä pilotoitiin innovaatioasiamiestoimintaa vammaissektorille. Hankkeen aikana yhteisöllisesti tuotettujen innovaatioaihioiden kaupallistaminen jäi kuitenkin varsin vähäiseksi. Hankesuunnitelmassa innovaatioaihioiden kaupallistamisen tukemiseksi on esitetty TEKES-hankkeita ja kehittämiskannusteen hyödyntämistä. Kehittämiskannuste oli rahoitusinstrumenttina käytössä toisessa LEHTI-hankekonsortion Hämeenlinnan alueella vaikuttaneessa VAPA1-osahankkeessa. Kehittämiskannuste osoittautui hankkeen aikana jäykäksi rahoitusmuodoksi eikä se vastannut yritystoiminnan tarpeita. Kehittämiskannusteesta oli 40 % omavastuu ja myös se osoittautui pääosin liian suureksi pienille, muutaman henkilön työllistäville yrityksille. VAPA1-hanke luopui kehittämiskannusteen käytöstä vuoden 2011 alussa.

TEKES-hankkeissa yritysten osuus omarahoituksen kustantajana on merkittävä, joten pienillä tai keskisuurilla hyvinvointialan vammaissektorin yrittäjillä ei juuri ole resursseja kehittää palveluja tämäntyyppisten rahoitusinstrumenttien avulla. Toisaalta monet yrityksissä esiin tulleet innovaatiot eivät tarvitse toteutuakseen suurta rahoitusta vaan toiminnan uudelleen järjestelyä ja aikaa tämän toteuttamiselle. Innovaatiot eivät välttämättä olekaan mullistavia keksintöjä vaan uusia, asteittain eteneviä ja käyttöön otettavia liiketoimintaa edistäviä ratkaisuja, joilla on hyötyä palvelun tarjoajille ja käyttäjille.

Innovaatioasiamiestoiminnassa esiin tulleiden yritysten innovaatioaihioiden jatkokehittely Hämeen ammattikorkeakoulussa osoittautui suunniteltua haastavammaksi. Innovaatiotoiminta innovaatioprosessin alkupäässä (front end) oli sattumanvaraista. Opintojaksojen toteuttamisaikataulut ja opiskelijoiden opintopolkujen vaihe eivät aina kohdanneet VAPA2-hankkeessa esiin tulleiden innovaatioaihioiden työstämistarpeiden kanssa. Näin ollen hankkeen työntekijä, innovaatioasiamies, ei yrityskäynneillä voinut antaa arvolupausta yrittäjille yritysten innovaatioaihioiden jatkokehittelystä eli yhteistyöstä opiskelijoiden kanssa. Hankkeen aikana pilotoitu innovaatioasiamiestoiminta oli uutta vammaissektorilla sekä laajemmin hyvinvointialalla. Mikäli innovaatioasiamiestoiminnalle olisi tarvetta jatkossa, toiminnan tulisi kattaa koko hyvinvointiala ja sen tulisi olla monialaisemmin verkostoitunut. VAPA2-hanke toi näkyväksi innovaatioprosessin ja innovaatiotyössä käytettävien työkalujen heikon tunnistamisen ja käytön. Hämeen ammattikorkeakoululla on merkittävä rooli alueen innovaatiotoiminnan kehittäjänä. Toiminnassa tulisi huomioida entistä tehokkaammin innovaatioprosessien toimintavarmuus ja oikea-aikaisuus palveluita kehitettäessä

5. VAPA2-hankkeen tulokset

VAPA2-hanke pilotoi vammaispalveluiden innovaatiotoiminnan muodoista toimintamallia. Hanke osoitti, että yrityksistä nouseva käytäntölähtöinen innovointitoiminta on hyvin asiakasjohtoinen.

VAPA2-hankkeessa uusien palveluiden ja innovaatioaihioiden tuottaminen edelleen jalostettavaksi toteutuikin hyvin käyttäjälähtöisellä tavalla. Hanke teki näkyväksi uusien palveluiden innovaatioaihioiden tuottamisprosessin innovaatiotoiminnan alkupäässä, joka kattoi lähinnä innovaatioiden ja tarpeiden kartoittamista ja seulontaa. Tässä prosessissa korostui avoimelle innovaatiotoiminnalle luontainen käyttäjälähtöinen toiminta sekä innovaatioverkoston suuri merkitys. Käyttäjälähtöinen palveluinnovaatioiden tuottamisprosessi on esitetty kuviossa 5, sivulla 25.

Kehittäessään vammaispalveluiden innovaatiotoimintaa VAPA2-hanke pilotoi yrityksiin jalkautuvaa innovaatioasiamiestoimintaa. VAPA2-hankkeessa kontaktointiin lähes 30 pientä- tai keskisuurta yritystä hankkeen toiminta-alueella. Kontaktoidut yritykset tuottivat vammaispalveluita tai siihen läheisesti liittyviä liitännäispalveluja kuten matkailu- tai liikuntapalveluita. Rohkeita, suurten riskien ottamista vaativia tuote- tai palveluinnovaatioita ei tullut asiamiestoiminnassa esiin. Muutamilla yrityksillä oli tuotekehittämiseen liittyviä uusia ideoita, pääpaino kehittämishaasteissa oli yrityksen markkinoinnissa ja henkilökunnan koulutustarpeissa. Koulutustarpeita oli esimerkiksi johtamiseen, tuotteistamiseen ja kilpailutukseen liittyvissä asioissa. Toiveita oli koulutuksesta kohtaamaan vammaiset henkilöt haastavissa asiakastilanteissa. Tarpeita oli myös erilaisten sähköisten palveluiden käyttöönotolle esimerkiksi asiakashallintaan tai las-kutukseen liittyen. Yritysmuodon vaihtaminen oli muutamilla yrityksillä ajankohtaista.

Hanke toi näkyväksi erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden oman yritysneuvontapalvelun tarpeen. On vammaisia henkilöitä, jotka voisivat työllistää itsensä yrittäjänä, mutta nykyiset yleisen tason yrittäjäneuvontapalvelut eivät tarjoa riittäviä keinoja ja erityistukea niitä tarvitseville. Paitsi yrityksen käynnistämiseen liittyvissä toimissa vammaisen henkilö saattaa tarvita tukea esimerkiksi markkinointiin liittyvissä kysymyksissä. Jaana Jaatinen Hämeen ammattikorkeakoulusta, liiketalouden koulutusohjelmasta Riihimäeltä, selvitti markkinointiin liittyviä kysymyksiä opinnäytetyössään Markkinointisuunnitelma taiteelle: case Marjaana Koskivuori.

Yrityksiin jalkautuvassa innovaatioasiamiestoiminnassa tuli näkyväksi myös yritysten kiinnostus toimia Virvelinrantaympäristössä. VAPA2-hankkeen toiminta painottui paitsi vammaispalveluiden innovaatioaihioiden kehittämiseen ja jalostamiseen yksityiselle sektorille myös Virvelinrannan palvelukeskuksen ja yritysyhteistyön kehittämiseen. Yritystoiminnan kiinnittyminen vahvasti julkiseen toimintaympäristöön on haaste, mitä VAPA2-hankkeessa esitetään ratkaistavaksi soveltamalla hankintaklinikkamenettelyä. VAPA2-hankkeessa dokumentoitiin niitä mahdollisuuksia ja tarpeita, joita Virvelinrannan toimintaympäristö tällä hetkellä tarjoaa palveluliiketoiminnan hyödynnettäväksi. Palveluliiketoiminnan kehittämistä julkisessa toimintaympäristössä on kuvattu kuviossa 6, sivulla 28.

Innovaatioasiamiestoiminta osoitti, että julkinen sektori oli yhteistyökumppanina lähes kaikilla hankkeessa mukana olleilla yrityksillä. Myös kolmannen sektorin toiminta ja palvelut tunnistettiin melko hyvin ja yhteistyötä oli tai oli suunnitteilla seuraavan vuoden aikana. Yrityksiin jalkautuvaa innovaatioasiamiestoimintaa täydensivät VAPA2-hankkeen toteuttamat innovaatioseminaarit, joiden tehtävänä oli uusien innovaatioaihioiden työstäminen yksityisen, julkisen ja kolmannen sektorin toimijoiden sekä kehittäjien ja opiskelijoiden muodostamassa innovaatioverkostossa. Uudenlaisten palveluiden innovaatioaihioiden kehittäminen erilaisten selvitysten, kyselyjen, kartoitusten ja asiantuntijaluentojen pohjalta oli yksityisen ja julkisen sektorin toimijoiden kohtauttamisen kannalta merkityksellistä. Hankkeen aikana vammaispalveluiden innovaatioverkostossa kohtasi toisensa lähes 100 yksityisen, julkisen ja kolmannen sektorin toimijaa.

5.1 Vammaispalveluiden uudenlaisen tuottamisprosessin käyttäjälähtöinen kehittäminen

VAPA2-hankkeen järjestämässä ensimmäisessä tilaisuudessa informoitiin alueen yrittäjiä ja julkisen sekä kolmannen sektorin toimijoita Virvelinrannan palvelukeskuksen tulevasta toiminnasta. Tilaisuudessa kuultiin Hämeenlinnan kaupungin vammaispalveluiden, Eteva kuntayhtymän, Kanta-Hämeen Kehitysvammaisten Tuki Ry:n (palveluiden käyttäjien näkökulma) sekä Virvelinrannan palvelukeskusta koordinoivan Konsepti-hankkeen edustajien näkemyksiä tulevan Virvelinrannan palveluista. Tilaisuudessa oli myös Virvelinrannan innovaatioverkoston toiminnan suunnitteluun keskittynyt innovaatiotyöpaja. Työpajan tuloksena yrityksiltä sekä julkisen ja kolmannen sektorin toimijoilta tuli selkeä viesti että vammaispalveluiden kehittämisen suuntaamiseksi ja uusien palveluinnovaatioiden luomiseksi tarvittiin palveluiden käyttäjiltä tietoa palvelutarpeista.

Tämän tiedon pohjalta VAPA2-hanke toteutti yhteistyössä HOC-Well-hankkeen kanssa selvityksen tulevaisuuden vammaispalveluiden palvelutarpeista -kyselyn vammaiselle lapselle, nuorelle ja hänen vanhemmilleen/lähihenkilölleen Hämeenlinnassa. Selvityksen toimeksiantajana oli

Hämeenlinnan kaupungin Vammaispalvelut. Kyselyn toteuttamista edelsi yhteistyöverkoston kuuleminen. Verkosto vahvisti, että suurin tarve palvelutarpeiden kartoittamiselle ja ennakoinnille olivat lapset ja nuoret. Tämän perusteella toteutettu kysely päätettiin pilotoida nuorten ikäryhmien parissa. Kysely lähetettiin kaikille Hämeenlinnassa asuville, vammaispalvelulain piirissä oleville 7–18-vuotiaille lapsille ja nuorille sekä heidän perheilleen tai lähihenkilöilleen. Kyselylomakkeen suunnittelusta vastasi hanke-toimijoiden kanssa Hämeenlinnan kaupunki ja Kanta-Hämeen sosiaali- ja terveysalan yrittäjät ry. Kysely toteutettiin kevään ja kesän 2010 aikana. Yhteensä kyselyn sai 103 henkilöä, joista 45 vastasi (vastausprosentti 44).

Säännöllisen tilapäishoidon tarve nousi kyselyssä voimakkaasti esiin. Tilapäishoidon tarve näyttäisi melkein kaksinkertaistuvan seuraavan viiden vuoden aikana. Kyselyn tulosten mukaan myös henkilökohtaisen avustajan tarve näyttäisi kaksinkertaistuvan lähivuosina. Kyselyn tulokset tarjoavat näköalan palvelujen kehittämiseksi ja uudenlaisen liiketoiminnan synnyttämiseksi.

Kyselyn pohjalta koettiin tarpeellisenä kohdata ja kuulla kohderyhmää henkilökohtaisesti ja syventää palvelutarvekyselyn teema-alueita, kuten opiskeluun, asumiseen ja vapaa-aikaan liittyviä kokemuksia ja toiveita. Yhteistyöverkosta laajennettiin ja VAPA2-hanke sekä HOC-Well-hanke järjestivät yhteistyössä Lasten ja nuorten toiveiden kautta kohti tulevaa -tilaisuuden Aulangon ulkoilumajalla Hämeenlinnassa. Tilaisuus oli suunnattu 10–17-vuotiaille vammaisille lapsille/nuorille ja se toteutui zum-baten, askarrellen ja makkaraa nuotiolla paistaen, siis toiminnallisia menetelmiä hyödyntäen. Yhteistyökumppaneina innovaatioverkostossa toimi Hämeenlinnan kaupungin vammaispalveluiden, Kiipulan koulutus- ja kuntoutuskeskuksen, Kanta-Hämeen Kehitysvammaisten tukiyhdistyksen sekä Vammaisneuvoston edustajia ja Hämeen ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelman opiskelijoita. Yhteistyökumppanit osallistuvat tilaisuudessa tiedonkeräämiseen ja heillä oli valmiudet hyödyntää erilaisia kommunikointimenetelmiä. Tilaisuuden vetämisestä ja organisoimisesta vastasi vammaistyön asiantuntija Marja Sirkkola Hämeen ammattikorkeakoulusta. Tilaisuutta edelsi vammaispalveluiden toimijoita verkottava, suunnittelutyö. Yhteistyötahot kokoontuivat työpajan tiimoilta yhteensä neljä kertaa suunnittelemaan sekä antamaan palautetta tilaisuuden jälkeen.

Käyttäjätiedon laaja-alaisen keräämisen jälkeen oli aika kohtauttaa yksityisen, julkisen ja kolmannen sektorin toimijat innovaatiosesiossa ”Kun palvelutarpeet ja palveluiden tarjoajat kohtaavat”. Tilaisuuden tavoitteena oli ideoida vammaispalveluihin uusia ja uudella tavalla järjestettyjä käyttäjälähtöisesti tuotettuja palveluita ja tuotteita. Ideointityöskentelyn sisältö pohjautui lapsille ja nuorille sekä heidän vanhemmilleen ja lähihenkilöilleen tehtyyn palvelutarvekyselyyn sekä Aulangon majalla vammaisille lapsille ja nuorille järjestetyssä tilaisuudessa esiin tulleisiin kokemuksiin, toiveisiin ja unelmiin. Tältä pohjalta neljässä yksityisen, julkisen ja kol-

mannen sektorin toimijoista koostuvissa Unelmista totta -työpajoissa innovoitiin tulevaisuuden käyttäjälähtöisiä palveluja. Innovaatiosession tiedollisesta annista vastasi tutkimus- ja kehitysjohtaja Heikki Seppälä Kehitysvammaliitosta aiheella Vammaispalveluiden ristiriitaiset kehittämissarpeet ja -suunnat. Tilaisuuden työpajojen vetämisestä vastasi johtamisen erityisasiantuntija hyvinvointialalla Tarja Rautsiala Aspectum Public Oy:stä.

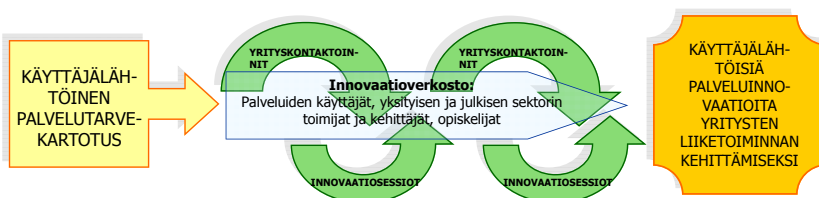
Työpajoissa keskeiseksi teemaksi nousi suvaitsevaisuuden edistäminen ja esteettömän elinympäristön ja vammaisten henkilöiden osallisuuden varmistaminen yhteiskunnassa. Myös vammaistyön ammattilaisten työskentelyotteen kehittämistä pohdittiin monessa ryhmässä. Vammaistyön ammattilaisten tulee ylihoitamisen sijasta edistää vammaisten henkilöiden oman näköisen elämän toteutumista. Palveluiden räätälöinti vastaamaan vammaisen henkilön tarvetta, oli keskeinen keskustelun aihe monessa ryhmässä. Ryhmäkeskusteluissa pohdittiin myös perheiden tukemista. Perheiden tukemisen keskeiseksi työmuodoksi nimettiin Omaa elämää -valmennus ja kotiin annettavat palvelut. Erilaisia palveluja koskevia kehittämissihtotuksia tuli esille ryhmätyöskentelyssä runsaasti:

- kehitettävä uudenlaisia yksilöityjä asumisratkaisuja
- tuettava työelämään sijoittumista ja suuntautumista avoimille työmarkkinoille palkkatyöhön
- selkiytettävä henkilökohtaisen avun ja palvelusetelin käyttöä henkilökohtaisen avun järjestämisen keinona
- sektorirajojen poistaminen: ikäihmiset, lapset ja vammaiset
- jo olemassa olevia palveluja kehitettävä kuten vertaistuki, asumis- palvelut, tukihenkilötoiminta, liikunta-/harrastusmahdollisuudet, koulutus, tilapäishoito, perhehoito ja henkilökohtainen avustajatoiminta
- erityisesti on kiinnitettävä huomiota sellaisten asumispalvelujen kehittämiseen, jotka tukevat nuorten itsenäistä asumista

Palvelutarveselvityksessä sekä varsinkin ”Kun palvelutarpeet ja palveluiden tarjoajat kohtaavat” -innovaatiosession työpajoissa nousi esiin osatyökykyisten henkilöiden työllistäminen vapaille työmarkkinoille. Lähtötilanteissa työvoimapula uhkaa monella alalla. Työolojen mukauttaminen ja joustava työn organisoiminen mahdollistavat työn avoimilla työmarkkinoilla toimintakyvyn rajoitteista huolimatta. Asiantuntijapaneelissa etsittiin vastausta sille, miten pystymme luomaan palvelujärjestelmän, joka johtaa työsuhteisiin ja mahdollistaa moninaisuutta hyödyntävien työmarkkinoiden syntymisen. Tilaisuuden alustajana oli muun muassa toimitusjohtaja, tekniikan tohtori Jukka Jokiniemi Innojob Oy:stä aiheella Inhimilli-

nen design ja sosiaalinen työllistäminen. Hän on näkövammaisen yrittäjä, joka työllistää 15 työntekijää ja jonka liiketoiminta on maailmanlaajuisista. VAPA2-hanke toteutti innovaatiotesion paneelikeskusteluna yhteistyössä HOC-Well-hankkeen kanssa. Paneelikeskusteluun osallistui Marjo Rönkä TESO ry:stä, Nina Nevala Työterveyslaitokselta, Nina Sohlberg-Ahlgren Helsingin kaupungilta, Pauliina Lampinen VATES-säätiöstä, Petteri Ora Kiipulan koulutus- ja kuntoutuskeskuksesta, Tuulikki Forssen ja Sirpa Yli-Kerälä Hämeenlinnan kaupungilta.

Paneliin osallistujat näkivät yritysten asennemuutoksen lisäksi tärkeänä tehostaa toimenkuvien räätälöintiä sekä oikeanlaista perehdytystä yrityksissä. Vammais sektorilla eritavo in toteutettu työvalmennus on keskeinen osa työllistymispalveluja tulevaisuudessa ja liiketoiminnan kasvattaminen tällä sektorilla nähtiin kannattavana, jolle myös julkisen sektorin tulisi kohdentaa taloudellisia ja toiminnallisia resursseja.

Innovaatioasiamestointi
= Yrityskontaktointit ja haastattelut sekä
innovaatiotesiot

Kuvio 5. Käyttäjälähtöinen palveluinnovaatioiden tuottamisprosessi

5.2 Vammaispalveluiden palveluliiketoiminnan kehittäminen Virvelinrannan toimintaympäristössä

VAPA2-hankkeen ja Virvelinrannan palvelukeskuksen toimijat kutsuivat yrittäjiä ja julkisen sektorin toimijoita sekä kehittäjiä kahdesti yhteisen pöydän ääreen ideoimaan palveluliiketoimintaa Virvelinrantaan joulukuussa 2010. Innovaatiotoimintaa edistettiin tarinateatterin keinoin. Tampereen yliopiston Tutkivan teatterityön keskuksesta oli joukko näyttelijöitä virittämässä paikallaolijoita tunnelmaan. Innovaatiotesioihin osallistui myös Hämeen ammattikorkeakoulun sosiaalialan ja ohjaustoiminnan opiskelijoita. Tilaisuuksissa syntyi kuusi palveluaihiota: yhteiskunnallinen yrittäjyys esimerkiksi kahvilatoiminta, omaisten kanssa tehtävä yhteistyö esimerkiksi vertaisryhmätoiminta, tapahtumien järjestäminen, yrittäjien koulutus, työkyvyn edistämiseen liittyvä toiminta ja luova toimintaympäristö. Tilaisuuden alustajana sekä liikeideoiden kommentaattorina toimi asiantuntija Virpi Kronström Nordic Healthcare Group Oy:stä. Innovaatiotesioita edelsi Hämeen ammattikorkeakoulun ohjaustoiminnan opiskelijoiden tekemät teemahaastattelut Virvelinrannan palvelukeskuksen toimijoille.

Kuvio 6. Toimintaa Virvelinrannassa (kuva: Jussi Myllyniemi)

Hankkeen aikana haasteena oli liiketoiminnan käynnistäminen Virvelinrannan toimintaympäristössä. VAPA2-hanke ja Virvelinrannan kehittämisyhmä toteuttivat huhti – lokakuussa 2011 selvityksen yritysten ja kolmannen sektorin käyttäjälähtöisistä palveluliiketoiminnan muodoista, kuvauksen liiketoiminnan mahdollisuuksista Virvelinrannan toimintaympäristössä. Samalla toteutettiin selvitys Virvelinrannan toimintaympäristöön soveltuvista innovaatiotoimintaa edistävästä sähköisistä työkaluista.

Ensin mainitussa selvityksessä liiketoimintamahdollisuuksia tarkasteltiin monipuolisesti toimialoittain. Keskeistä oli asiakkaan, tarjottavan ratkaisun, liiketoimintamallin, tavoitteiden, tarvittavan tiimin, myynnin ja markkinoinnin sekä talouden näkökulmat. Selvityksen toteutuksessa keskeistä oli liiketoimintamallien yhteisöllinen kehittäminen. Sen työstämiseen osallistui yksityisen, julkisen ja kolmannen sektorin toimijoita ja kehittäjiä sekä palvelun käyttäjiä.

Selvityksen pohjaksi tietoa kerättiin haastattelemalla yhteensä 30 yksityisen, julkisen ja kolmannen sektorin toimijaa. Lisäksi toimijat kokoontuivat kerran innovaatiosesioon, missä brainstorming- ja fokusryhmätyömenetelmiä hyödyntäen työstettiin valittua toimialaa liiketoiminta-aihioksi. Työskentely tuotti viisi liiketoimintamallia Virvelinrannan palvelukeskuksessa tuotettavaksi. Näitä olivat: 1. viikonloppu- ja iltahoito sekä ohjattu toiminta, 2. Esteetön matkailu ja tapahtumatuotanto, 3. Tilanvuokraus Virvelinrannassa ja vahtimestaripalvelut, 4. Luovat taidot ja voimaannuttavat palvelut, 5. Esteettömät liikuntapalvelut.

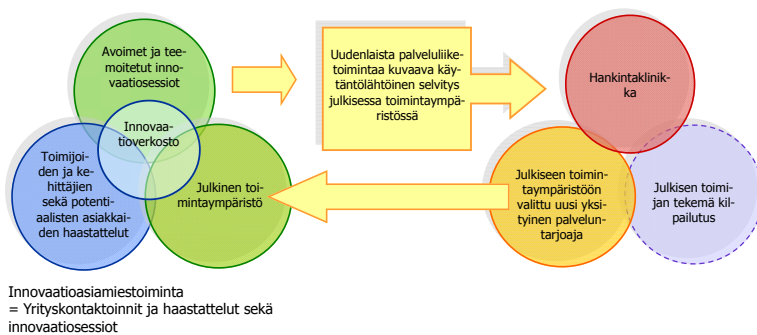
Selvityksessä ehdotetaan hankintaklinikkamenettelyä yritysvetaisen toiminnan käynnistämiseksi osana Virvelinrannan toimintaympäristön palveluja, missä palveluliiketoimintaa edistetään vahvasti julkisessa toimintaympäristössä. Näin toimimalla kaikilla yrityksillä olisi tasa-arvoinen mahdollisuus tuottaa toivottua palvelua Virvelinrannan palvelukeskuksessa. Hankintaklinikka on avoin tilaajista ja palveluntuottajista koostu-

va vuorovaikutteinen työpaja. Työpajojen tavoitteena on tuottaa analyysi hankintaongelmasta sekä laatia tilaajan käyttöön tarjouspyyntö, joka dokumentoidaan ja saatetaan vapaasti alan toimijoiden käyttöön. Käytännössä hankintaklinikalla analysoidaan ja ratkaistaan tilaajien hankintatehtäviä ja -ongelmia. Tapausta pohtimaan kootaan tilaajista, konsulteista, urakoitsijoista ja muista palveluntuottajista koostuva avoin, vuorovaikutteinen työpaja. Klinikka toteutetaan hankintalain hengessä niin, ettei kukaan osallistujista saa klinikkatyöskentelyn seurauksena ansiotonta etua. Työpajoissa kuullaan tarvittaessa myös erityisasiantuntijoita. Työpajat tuottavat hankintaongelman analyysin ja ratkaisusuosituksen. Tulos julkistetaan vapaasti kaikkien alan toimijoiden käyttöön, erityisesti myös niiden potentiaalisten tarjoajien, jotka eivät osallistu hankintaklinikkaan. Hankintaklinikka ajatusta on Suomessa kehittänyt Asunto-, toimitila- ja rakennuttajaliitto RAKLI ry.

Toisessa selvityksessä kuvattiin kuusi Virvelinrannan toimintaympäristöön soveltuvaa innovaatiotoimintaa edistävää sähköistä työkalua: Facebook-ryhmä, sähköpostilista, Freedcamp, keskustelufoorumi, Brightidea, Yammer, Avainklubi, Innovaatiomylly ja Google+. Selvityksessä suositeltiin kahta sähköistä järjestelmää: Innovaatiomyllyn tai Google+ :n käyttöönottoa. Selvityksen lähtökohtana oli kartoittaa sähköisiä työkaluja, jotka ovat jo olemassa ja joita voidaan hyödyntää Virvelinrannan toimintaympäristössä. Molemmat selvitykset tuotti VAPA2-hanke ja Espoo Enterprises Oy toteutti ne.

Selvitysten valmistuttua VAPA2-hanke järjesti julkistamistilaisuuden Virvelinrannassa. Tilaisuudessa kuultiin Virvelinrannan palvelukeskuksen toiminnanjohtaja Päivi Veikkolan terveiset Virvelinrannan toiminnasta ja selvitystä kommentoivat Hämeenlinnan kaupungin vammaispalveluiden tilaajapäällikkö Tuulikki Forssen sekä Eteva kuntayhtymän asiantuntijapalveluiden palvelupäällikkö Oili Sauna-Aho. Oili Sauna-Aho toimii myös Virvelinrannan kehittämisryhmän puheenjohtajana.

Viimeinen VAPA2-hankkeen yksityistä ja kolmatta sektoria verkottava tilaisuus ”Käyttäjälähtöiset palvelut ja niiden tulevaisuuden liiketoimintamahdollisuudet erityisryhmille” perustui VAPA2-hankkeen tuottamaan selvitykseen yritysten ja kolmannen sektorin liiketoiminnan mahdollisuuksista Virvelinrannan toimintaympäristössä. Tilaisuuteen vaikutti myös VAPA2-hankkeen toimijoiden kokemukset matkailu- ja luontopainotteisuuteen keskittyvästä erityisryhmille suunnatusta liiketoiminnasta Norjassa. Tilaisuudessa Soveltavan liikunnan osaamis- ja resurssikeskuksesta Liikuntakeskus Pajulahdesta asiantuntija Osku Kuutamo kertoi meillä olevasta kehittämishankkeesta ja sen kokemuksista ja liiketoimintamahdollisuuksista. Matkailun ohjelmapalveluja erityisryhmille – lisäarvoa liiketoimintaan otsikolla asiasta luennoivat Liisa Tyllilä ja Riikka Keinänen Hiking Travel, Hit Ky:stä. VAPA2-hanke toteutti tilaisuuden yhteistyössä HOC-Well-hankkeen kanssa.

Kuvio 6. Palveluliiketoiminnan kehittäminen julkisessa toimintaympäristössä

6. Tiedottaminen ja jatkotoimenpiteet

Suomen vammaispoliittisen ohjelman (VAMPO 2110 – 2014) mukaan yhteiskunnassa tarvitaan nykyistä enemmän tietoa vammaisuudesta. Parantunut tietoisuus vahvistaa vammaisten henkilöiden yhteiskunnallisen yhdenvertaisuuden ja osallisuuden edellytysten kehittämistä. VAPA2-hanke edisti välillisesti toiminnallaan vammaisten henkilöiden palveluiden innovatiivista kehittämistä ja tuki vammaisten yhdenvertaisuutta elämän eri osa-alueilla muiden kuntalaisten kanssa. VAPA2-hankkeessa on myös tiedotettu monin eri tavoin vammaispalveluiden kehittämisestä. Tiedottamisella on pyritty muun muassa yleisen asenneilmapiirin muokkaamiseen positiivisemmaksi vammaisia henkilöitä kohtaan.

Tiedottamista varten VAPA2-hankkeella on ollut oma kotisivu osoitteessa www.hamk.fi/vapa2. Hankkeen toiminnasta on tiedotettu Hämeen ammattikorkeakoulun verkossa toimitetussa uutiskirjeessä 11/2010 ja 11/2011 osoitteessa www.hamk.fi sekä Ohjaustoiminnan koulutusohjelman toimitamassa CuRec-verkkolehdeissä 2/2010 www.curec.net. Hankkeen tapahtumista on tiedotettu myös Virvelinrannan palvelukeskuksen kotisivulla www.virvelinranta.fi sekä Kehittämiskeskus Oy Hämeen uutiskirjeessä 6/2010 www.kehittamiskeskus.fi/yrityskirje.

VAPA2-hanke on ollut mukana useissa messutapahtumissa, kuten ELO-messuilla 15.16.8.2009 Hämeenlinnassa, REHACARE apuvälinemessuilla 14. – 17.10.2009 Dusseldorfissa Saksassa ja Apuväline Hyvinvointi & Koti-messuilla 5. – 7.11.2009 Tampereella.

Hankkeen kuulumisia on uutisoitu Hämeen Radion (YLE) uutisissa 3.8.2009 ja 28.4.2011. Hämeen Sanomissa on ollut artikkeli VAPA2-hankkeen toiminnasta 5.9.2010 ja 13.11.2010 sekä TESO ry:n lehdessä 11/2010. VAPA2-hanke järjesti medialle yhden tiedotustilaisuuden Raatihuoneella Hämeenlinnassa 12.11.2010 yhdessä Hoc-Well-hankkeen ja Hämeenlinnan kaupungin kanssa.

VAPA2-hankkeen toimintaa on esitelty lisäksi muun muassa Häme Open Campus -kehittämishankkeen seminaarissa TUOHTA tutkimuksesta, KIEHISIÄ kehittämisestä 9.12.2010 Hämeenlinnassa, Kanta-Hämeen vammaisfoorumissa 25.11.2010 ja Kanta-Hämeen Hyvinvointialan toimialaryhmän tilaisuuksissa 25.11.2010 ja 25.2.2011.

VAPA2-hankkeen tuloksia hyödynnetään jatkossa muun muassa Virvelinrannan palvelukeskuksen Living Lab -toiminnassa. Living Lab on käyttä-

jälähtöinen (user-driven) avoimeen innovaatioon pohjautuva tosielämän kehitysympäristö, jonka avulla kehitetään yhdessä käyttäjien kanssa yritysten tai julkisen toimijan tuotteita tai palveluita aidoissa käyttötilanteissa. Virvelinrannan palvelukeskuksen Living Lab -toiminnan kehittämisesä on keskeisesti mukana HAMKin Hyvinvoinnin koulutus- ja tutkimuskeskuksen toteuttama Neloskierre-hanke. Hyvinvoinnin koulutus- ja tutkimuskeskuksen hallinnoima Avoimuuden Voimaa Oppimisverkostoihin -hanke jatkaa VAPA2-hankkeen aloittamaa kehittämistoimintaa Virvelinrannan toimintaympäristössä. Kehittämiskeskus Oy Hämeessä on käynnistynyt syksyn 2011 aikana Vetovoimainen hyvinvointiala Hämeenlinnassa -hanke. Edellä mainitussa hankkeessa on tarkoitus ottaa käyttöön VAPA2-hankkeen esittelemä hankintaklinikkamenettely. Hankintaklinikka on avoin tilaajista ja palveluntuottajista koostuva vuorovaikutteinen työpaja, jonka tarkoituksena on varmistaa, että kaikilla yrityksillä olisi tasa-arvoinen mahdollisuus tuottaa toivottuja palveluja julkisen sektorin käynnistämässä kilpailuttamistilanteissa. Hankintaklinikka ajatusta on Suomessa kehittänyt Asunto-, toimitila- ja rakennuttajaliitto RAKLI ry. VAPA2-hanke esitti sen soveltamista kilpailutustilanteisiin hyvinvointialalla.

Lähteet

- Harmaakorpi, V. ja Melkas, H. (toim). 2008. Innovaatiopolitiikkaa järjestelmien välimaastossa. Lappeenrannan teknillinen yliopisto ja Suomen Kuntaliitto. ACTA Nro 200.
- Hämeenlinnan kaupungin vammaisneuvosto (2010) Hämeenlinnan vammaispoliittinen ohjelma 2009 – 2010. Hämeenlinnan kaupunki.
- Kolehmainen, J. 2001. yritykset ja alueet tietointensiivisessä globaalitaloudessa. Kilpailukyky kohtalonyhteytenä. Tampereen yliopisto. Alueellisen kehittämisen tutkimusyksikkö, SENTE-julkaisuja 12/2001. Tampere.
- Pakanen, T. 2010. Muutos ja tulevaisuuden johtaminen. Luento 29.4.2010. Hämeen ammattikorkeakoulu.
- Rautsiala, T. 2010. Unelmista Totta -työpaja. Raportti 14.10.2010. Aspectum Public Oy.
- Räty, Tapio (2010) Vammaispalvelut. Vammaispalveluiden soveltamiskäytäntö. Paimo Arkmedia Oy: Vaasa.
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2010) Vahva pohja osallisuudelle ja yhdenvertaisuudelle, Suomen vammaispoliittinen ohjelma, VAMPO 2010 – 2014, Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2010:4. Yliopistopaino: Helsinki.
- Suomen Kansallinen innovaatiostrategia (2008). Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Vammaispalvelulaki 2009, [www.finlex.fi]

Liite 1.

KUTSU

VAPA2 – projektin tavoitteena on tukea hyvinvointitoimialan liiketoimintalähtöisiä innovaatioita Hämeenlinnan seudulla. Yksityistä palvelutuotantoa edistetään julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyöllä. Projekti liittyy oleellisesti ensi vuonna Hämeenlinnassa aloittavan vammaispalveluiden kehittämis- ja resurssikeskus Virvelinrannan toimintaan. Tilaisuuteen ovat lämpimästi tervetulleita yrittäjät, järjestöjen sekä julkisen sektorin edustajat.

Tiistai 10.11.2009 klo 13.00 -16.00 Hämeen ammattikorkeakoulu, Ammatillinen
opettajakorkeakoulu, Metsola-rakennus, juhlasali Korkeakoulunkatu 6, 13100 Hämeenlinna

Tilaisuuden avaus. Tutkimuspäällikkö Merja Ala-Nikkola, Hyvinvointialan osaamiskeskitymä, HAMK

Musiikkiesitys. Päivisbänd, solistina Petri Korvakangas ja säestäjänä Sari Laamanen
Hämeenlinnan kaupungin kehitysvammaisten päivätoimintakeskus

VAPA2-hanke. Projektipäällikkö Sari Rämö, Hyvinvointialan osaamiskeskitymä, HAMK

”Työnantajan” puheenvuoro.

Kanta - Hämeen Kehitysvammaisten Tuki ry:n kunniajäsen, sosiaalineuvos Timo Lahtinen

Hämeenlinnan kaupunki. Vammaispalveluiden tilaajapäällikkö Tomi Pakanen

ETEVA kuntayhtymä. Virvelinrannan HOT HAT- tukikeskuksen esimies Leena Heinonen

Virvelinrannan Konsepti – hanke. Aluekehityspäällikkö Mikko Koivulehto, Kehittämiskeskus Häme Oy

WORKSHOP Virvelinrannan innovaatioverkoston toiminnan suunnittelu

Ilmoittautuminen 6.11.2009 mennessä Sari Rämölle puh. (03) 646 7419 tai sari.ramo@hamk.fi

Tilaisuuden alussa kahvitarjoilu. TERVETULOA!

Liite 2.

Kutsu työpajaan Aulangon Ulkoilumajalle 1.9.2010

Lasten ja nuorten toiveiden kautta kohti tulevaa

Tervetuloa Aulangon Ulkoilumajalla järjestettävään työpajaan, jossa **lapsilla ja nuorilla** on mahdollisuus tuoda esiin omia toiveitaan ja unelmiaan tulevaisuuden palveluista. Tapahtuma on suunnattu 10-17-vuotiaille vammaisille lapsille ja nuorille. Työpajaan otetaan 20 ensimmäistä ilmoittautunutta. **Työpaja on osallistujille maksuton.**

Työpaja järjestetään **keskiviikkona 1.9.2010 klo 17.30 - 20.00** Aulangon Ulkoilumajalla, osoite: Linnanen 77, Hämeenlinna.

Aikataulu ja illan ohjelma

17.30	Saapuminen Aulangolle ja ryhmiin jakautuminen
18.00	Ryhmätyöskentely: Toiveita ja unelmia tulevaisuuden palveluista <ul style="list-style-type: none"> • Asuminen • Työ- ja päivätoiminta • Liikunta- ja kulttuuri ym.
19.00	Makkaranpaistoa ja yhdessäoloa
20.00	Kotiinlähden aika

Työpajan teemat ja sisällöt on suunniteltu toukokuussa 2010 toteutetun palvelutarvekyselyn tulosten pohjalta. Työpajassa esiin tulevia lasten ja nuorten toiveita ja unelmia tullaan hyödyntämään lokakuussa järjestettävässä seuraavassa työpajassa, jonne kutsutaan palveluntuottajia julkiselta, yksityiseltä ja kolmannelta sektorilta.

Työpajan järjestäjinä toimivat Hämeenlinnan kaupungin Vammaispalvelut sekä Hämeen ammattikorkeakoulun HOC-Well -ennakointihanke ja Virvelinrannan hyvinvointiyrittäjyyden ja innovaatiotoiminnan edistämishanke (Vapa2). **Työpajan vetäjänä toimii HAMKin sosiaalialan yliopettaja, KT Marja Sirkkola.** Lisäksi mukana on sekä HAMKin että Kiipulan koulutus- ja kuntoutuskeskuksen opiskelijoita ja henkilökuntaa.

Liite 3.

KUTSU teemailtapäivään 14.10.2010

Kun palvelutarpeet ja palvelujen tarjoajat kohtaavat

Aika:	Torstai 14.10.2010 klo 12.30 - 16.15
Paikka:	Hämeen ammattikorkeakoulu, Visakaarre 12 (C-rakennus), Hämeenlinna, Visamäki (kts. karttalinkki saatesähköpostista), luokka 236, 2 krs.
Järjestäjät:	HAMK: Vapa 2 -hanke (Virvelinrannan hyvinvointiyrittäjyyden ja innovaatiotoiminnan edistäminen) ja HOC-Well -ennakointihanke

Teemailtapäivän tavoitteena on ideoida vammaispalveluihin uusia tai uudella tavalla järjestettyjä asiakaslähteisesti tuotettuja palveluita ja tuotteita. Ideointityöskentelyn sisältö pohjautuu lapsille ja nuorille tehtyyn palvelutarvekyselyyn sekä heille järjestettyyn työpajaan.

Palvelutarvekyselyssä kartoitettiin hämeenlinnalaisten vammaispalveluja saavien 7-17-vuotiaiden lasten ja nuorten sekä heidän läheistensä kokemuksia ja näkemyksiä palveluiden nykytilasta sekä tulevaisuuden palvelutarpeista. Samalle kohderyhmälle järjestettiin työpaja, jossa syvennettiin kyselyn tuloksia sekä kerättiin lisää toiveita ja unelmia. **Palvelutarvekyselyn ja työpajan tulokset julkistetaan teemailtapäivän aikana.**

Tilaisuus on suunnattu vammaispalveluja tai niihin liittyviä oheispalveluja tuottaville yksityisen, julkisen ja kolmannen sektorin toimijoille.

Ohjelma:

12.30-12.35	Tilaisuuden avaus Sari Rämö, projektipäällikkö, Vapa 2 -hanke, HAMK
12.35-13.15	Vammaispalveluiden ristiriitaiset kehittämistarpeet ja -suunnat Heikki Seppälä, tutkimus- ja kehitysjohtaja, Kehitysvammaliitto
13.15-13.45	Palvelutarvekyselyn ja työpajan tulokset Anne Laakso, kehittämispäällikkö, HOC-Well -ennakointihanke, HAMK Minna Järvinen, Vammaispalvelut, Hämeenlinna kaupunki Sari Rämö, projektipäällikkö, Vapa 2 -hanke, HAMK Sirja Tiainen, ammattiyönhoaja, Kiipulan ammattiopisto
13.45-16.00	Unelmista totta -työpaja Tarja Rautsiala, johtamisen erityisasiantuntija, Aspectum Public Oy
16.00-16.15	Tilaisuuden päättäminen

Ilmoittautuminen 7.10 mennessä:

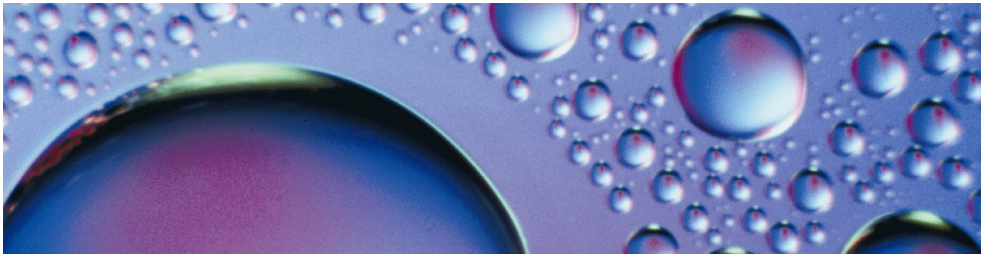
Reetta Sorjonen, projektiasiantuntija
reetta.sorjonen@hamk.fi
p. 050 430 7594

Lisätietoja:

Sari Rämö, projektipäällikkö
Vapa 2 -hanke
sari.ramo@hamk.fi
p. 0400 128 990

Anne Laakso, kehittämispäällikkö
HOC-Well -ennakointihanke
anne.laakso@hamk.fi
p. 040 766 3217

Liite 4.

Vammaiset henkilöt avoimille työmarkkinoille - arvokeskustelusta konkretiaan 28.4.2011

Työolojen mukauttaminen ja joustava työn organisointi mahdollistavat työn avoimilla työmarkkinoilla toimintakyvyn rajoitteista huolimatta. Seminaarissa ja paneelikeskustelussa haetaan vastauksia sille, miten saamme vammaisten ja osatyökykyisten henkilöiden kyyt parhaalla mahdollisella tavalla käyttöön. Miten pystymme luomaan palvelujärjestelmän, joka johtaa työsuhteisiin ja myös tukee työelämässä? Entä millä keinoilla mahdollistamme moninaisuutta hyödyntävien työmarkkinoiden syntymisen? Jokaisen työpanosta tarvitaan.

OSALLISTUMINEN ON MAKSUTONTAI

Aika: Torstai 28.4.2011 klo 12.30 - 16.00
Paikka: Hämeen ammattikorkeakoulu, Visamäki, Hämeenlinna, Visakaarre 14, D-talo, luokat D214-215, 2.krs

[Ajo-ohjeet](http://www.hamk.fi/kartat) Visamäkeen www.hamk.fi/kartat --> Hämeenlinna

Ohjelma:

12.30 - 12.45	Tervetulosanat Projektipäällikkö Sari Rämö ja kehittämisspäälikkö Anne Laakso, HAMK
12.45 - 13.15	Esteetön työpaikka ja työolosuhteiden mukauttaminen vammaisille ja pitkäaikaissairaille Dosentti Nina Nevala, Työterveyslaitos
13.15 - 13.45	Miten vammaisten ihmisten työllistymistä voidaan tukea? Kehittämisspäälikkö Pauliina Lampinen, VATES-säätiö
13.45 - 14.15	Inhimillinen design ja sosiaalinen työllistäminen - case Innojok Oy Toimitusjohtaja, tekn.tri Jukka Jokiniemi, Innojok Oy
14.15 - 14.30	Kahvitauko
14.30 - 15.45	Paneelikeskustelu Toimittaja Pirjo Kauppinen, paneelikeskustelun vetäjä PANEELIKESKUSTELUN OSALLISTUJAT ESITELTY KÄÄNTÖPUOLELLA
15.45 - 16.00	Loppukeskustelu ja päivän päätös

Ilmoittautuminen 20.4.2011 mennessä:

Reetta Sorjonen, projektiassistentti, reetta.sorjonen@hamk.fi, p. 050 430 7594

Lisätietoja:

Kehittämisspäälikkö Anne Laakso, HAMK, anne.laakso@hamk.fi, p. 040 766 3217
Projektipäällikkö Sari Rämö, HAMK, sari.ramo@hamk.fi, p. 0400 128 990

KÄÄNNÄ →

Vammaiset henkilöt avoimille työmarkkinoille - arvokeskustelusta konkretiaan 28.4.2011

Paneelikeskustelun vetäjä:

Pirjo Kauppinen, toimittaja

Paneelin vetäjä on toimittaja Pirjo Kauppinen, joka joutui itse pyörätuoliin reilut 12 vuotta sitten. Hän on kuitenkin jatkanut työelämässä voimiansa mukaan. Kauppinen on tuottanut ja juontanut TV-ohjelmia, tehnyt lehtikolumneja ja -juttuja, kirjoittanut elämäkertansa sekä luennoinut erilaisissa tilaisuuksissa.

Paneelistit:

Jukka Jokiniemi, toimitusjohtaja, tekn.tri, näkövammaisen yrittäjä, Innojok Oy

Innojok Oy on valaisinien suunnittelu-, valmistus-, maahantuonti- ja markkinointiyritys. Yritys työllistää vajaakuntoisia henkilöitä ja kilpailee muiden yritysten kanssa 'normaaleilla' designtuotemerkkinoilla. VATES-säätiö on valinnut Innojok Oy:n vuonna 2008 Vuoden esimerkilliseksi työllistäjäksi.

Marjo Rönkä, toiminnanjohtaja, TESO ry

Marjo Rönkä on toiminut Terveys- ja Sosiaalialan Yrittäjissä 15 vuoden ajan. Hän on TESO ry:n toiminnanjohtaja sekä Suomen Hoivayrittäjät Oy:n toimitusjohtaja. Marjo Rönkä on aiemmin työskennellyt kunnan vanhainkodin johtajana, lastensuojelussa kasvattajana sekä A-klinikalla terapeutina. Lisäksi hän on työn ohessa toiminut CP-vammaisten yhdistyksessä n. 30 vuoden ajan (johtokunnan jäsenenä sekä avustajakurssien ja lasten leirien vetäjänä).

Nina Nevala, dosentti, Työterveyslaitos

Nina Nevala toimii ergonomian dosenttina Jyväskylän yliopistossa sekä ergonomia- ja käytettävyyssiimin päällikkönä Työterveyslaitoksella Helsingissä. Hän on tutkimuksissaan selvittänyt työelämän esteettömyyttä, vammaisten työolosuhteita ja työpaikkojen mukauttamismahdollisuuksia sekä osallistunut useisiin ergonomian kehittämis- ja koulutushankkeisiin.

Nina Sohlberg-Ahlgren, johtava työvalmentaja, Helsingin kaupunki

Nina Sohlberg-Ahlgren toimii Helsingin kaupungin sosiaaliviraston (vammaistyön, vammaisten työ- ja päivätoiminnan) tuetun työllistymisen palvelussa johtavana työvalmentajana. Hänen asiakaskuntansa koostuu kehitysvammaisista henkilöistä sekä henkilöistä joilla on autismin kirjon oireyhtymä (adhd ja/tai dysfasia). Yksikön esimiestehtävien lisäksi Nina Sohlberg-Ahlgren toimii European Network of Social Authorities'n (E.N.S.A) jäsenenä vammaistyöryhmässä.

Pauliina Lampinen, kehittämisspällikkö, VATES-säätiö

Pauliina Lampinen on toiminut VATES-säätiössä vuodesta 2003. Hänen työtehtävänsä liittyvät vammaisten ja osatyökykyisten työllistymiseen avoimille työmarkkinoille. Pauliina Lampinen on yksi 'Ratkaisuideoiksi työurien pidentämiseen' -raportin kirjoittajista. Hän on jäsenenä monissa valtakunnallisissa asiantuntijaryhmissä, mm. välityömarkkinoiden kehittämiseen liittyen. Hän on ollut vahvasti mukana myös työhönvalmentajapalvelun kehittämisessä ja levittämisessä Suomessa ja Euroopassa.

Petteri Ora, projektijohtaja, Kiipulan koulutus- ja kuntoutuskeskus

Petteri Ora toimii projektijohtajana Kiipulan koulutus- ja kuntoutuskeskuksessa. Hän vastaa projektitoiminnasta sekä toimii viestintä- ja kehittämissiimin vetäjänä. Petteri Ora on toiminut ammatillisen koulutuksen ja kuntoutuksen kentällä yli 20 vuotta niin kouluttajana kuin projektien vetäjänä.

Sirpa Ylikerälä, sosiaalisen tuen palvelujen tilaajapäällikkö, Hämeenlinnan kaupunki

Sirpa Ylikerälä toimii Hämeenlinnan kaupungin Sosiaalisen tuen palvelujen tilaajapäällikkönä. Hänen työtehtäviinsä kuuluu aikuissosiaalityö, toimeentulotuki, päihdepalvelut, maahanmuuttajapalvelut sekä työvoiman palvelut. Sirpa Ylikerälä toimii myös kaupungin työllistämisen työryhmän puheenjohtajana. Työryhmän tavoitteena on mm. vajaakuntoisuuden perusteella tapahtuvan työllistymisen kehittäminen.

Tuuliikki Forsén, vammaispalvelujen tilaajapäällikkö, Hämeenlinnan kaupunki

Tuuliikki Forsén työskentelee Hämeenlinnan kaupungin Vammaispalvelujen tilaajapäällikkönä. Hänen tehtäviinsä kuuluu vammaispalvelujen kokonaisuuden hallinta palvelujen tilaamisen, kehittämisen ja valvonnan osalta. Työ tapahtuu tiiviissä yhteistyössä vammaispalvelujen tuotantopuolen kanssa.

Liite 5.

Kutsu VAPA, VERKKO ja VIRVELI –tilaisuuksiin 7.12. ja 13.12.2010

VIRVELINRANTA kutsuu yrittäjiä

Virvelinrannan toimintakeskusta luotsaavien Hämeenlinnan kaupungin päivätoimintakeskus Virvelin sekä Eteva kuntayhtymän HOT HAT resurssikeskuksen toiminnot ovat käynnistyneet keväällä 2010. Nyt on aika ideoida yhdessä Virvelinrannan toimijoiden ja eri palveluja tuottavien yritysten kanssa tuoteaihoita ja jalostaa niitä työpajassa 7.12. Yhteistyössä on mukana joukko Hämeen ammattikorkeakoulun sosiaalialan ja ohjaustoiminnan opiskelijoita, jotka esittelevät työpajan tulokset 13.12. Virvelinrannassa.

AIKA: 7.12.2010 klo 9.00-12.30

PAIKKA: HAMK, Ammatillinen opettajakorkeakoulu, Korkeakoulunkatu 6, Metsola-rakennus, Kalevala-sali, Hml

Ohjelma:

9.00-9.10 Tilaisuuden avaus, Sari Rämö, Vapa 2 –hanke, HAMK

9.10-10.30 Virittäytyminen teemaan tarinateatterin keinoin, Tutkivan teatterityön keskus, Tampereen yliopisto

10.30-12.30 Työskentelyä tarinateatterin innoittamana työpajoissa, joissa tarjolla pientä purtavaa, Päivi Mäntyneva ja Seija Pajari-Stylman, HAMK

AIKA: 13.12.2010 klo 13.00-16.00

PAIKKA: Virvelinranta, Ansariukuja 1, Hämeenlinna

Ohjelma:

13.00-13.15 Virvelinrannan tervehdys, Virvelinrannan toiminnanjohtaja, Päivi Veikkola

13.15-14.15 Työpajojen tulosten esittely ja keskustelua aiheesta, ohjaustoiminnan ja sosiaalialan opiskelijat, HAMK

14.15-14.30 Glögitarjoilu

14.30-15.45 Uudenlaisen palveluliiketoiminnan konseptointi, Virpi Kronström, asiantuntija, Nordic Healthcare Group Oy

15.45-16.00 Yhteenveto tilaisuuksista, Sari Rämö, HAMK, yhteistyössä toimijat ohjen kanssa

Tilaisuudet on suunnattu vammaispalveluja sekä niihin läheisesti liittyviä palveluja, kuten hyvinvointiteknologia, hyvinvointimatkailu ja luovat alat, tuottaville yrityksille ja kolmannen sektorin toimijoille. Voit osallistua sekä työpajaan että tulosten esittelytilaisuuteen tai vain toiseen.

TERVETULOA - kudotaan yhdessä iso verkko!

Päivi Veikkola
Virvelinrannan toiminnanjohtaja

Sari Rämö
Virvelinrannan hyvinvointiryrittäjyyden ja innovaatiotoiminnan edistämishanke/ Hämeen ammattikorkeakoulu

Lisätietoa tilaisuudesta:

Sari Rämö, projektipäällikkö, Vapa 2 -hanke, sari.ramo@hamk.fi, p. 0400 128 990

Ilmoittautuminen 30.11. mennessä:

Riikka Kekäläinen-Alkio, projektsihteeri, riikka.kekalainen-alkio@hamk.fi p. 03-646 3680.

Liite 6.

Virvelinrannan palvelukeskuksen yritysysteistyön mahdollisuuksia

5.10.2011 klo 14.00-16.15

Tervetuloa kuulemaan yritysten ja kolmannen sektorin käyttäjälähtöisistä innovaatioista Virvelinrannan toimintaympäristössä - kuvausta liiketoiminnan mahdollisuuksista ja niitä tukevista sähköisistä järjestelmistä.

AIKA: 5.10.2011 klo 14.00-16.15

PAIKKA: Virvelinrannan palvelukeskus, puutalo, Ansarikuja 1, Hämeenlinna

Ohjelma:

14.00-14.10	Tilaisuuden avaus, Sari Rämö, VAPA2 –hanke, HAMK
14.10-14.25	Virvelinrannan terveiset, Päivi Veikkola, toiminnanjohtaja, Virvelinrannan palvelukeskus
14.25-15.10	Yritysten ja kolmannen sektorin käyttäjälähtöiset innovaatiot Virvelinrannan toimintaympäristössä—Liiketoiminnan mahdollisuudet ja niitä tukevat sähköiset järjestelmät. Selvityksen tuloksia, Kari Jääskeläinen, Espoo Enterprises Oy
15.10-16.05	Kommenttipuheenvuorot ja keskustelua aiheesta:
Tuulikki Forssén, tilaajapäällikkö, vammaispalvelut, Hämeenlinnan kaupunki
Olli Kausti, yritysneuvoja, Hämeen Uusyrityskeskus
16.05-16.15	Tilaisuuden yhteenvedo ja jatkotoimet, Sari Rämö, VAPA2 –hanke, HAMK

Selvityksen on tuottanut Virvelinrannan hyvinvointiyrittäjyyden ja innovaatiotoiminnan edistämishanke (VAPA2) ja tilaisuus järjestetään yhteistyössä Virvelinrannan toimijoiden kanssa.

Tilaisuus on suunnattu vammaispalveluja sekä niihin läheisesti liittyviä palveluja, kuten esimerkiksi liikunta ja luovat alat tuottaville yrityksille sekä julkisen ja kolmannen sektorin toimijoille ja kehittäjille.

Kutsu on vapaasti jaettavissa aiheesta kiinnostuneille.

TERVETULOA!

Päivi Veikkola
Virvelinrannan palvelukeskus

Sari Rämö
Virvelinrannan hyvinvointiyrittäjyyden ja innovaatiotoiminnan edistämishanke (VAPA2) / Hämeen ammattikorkeakoulu

Lisätietoa tilaisuudesta:

Sari Rämö, projektipäällikkö, VAPA2 -hanke, sari.ramo@hamk.fi, p. 0400 128 990

Ilmoittauduthan 30.9. mennessä tarjoilujen varmistamiseksi:

Riikka Kekäläinen-Alkio, projektisihteeri, riikka.kekalainen-alkio@hamk.fi p. 03-646 3680.

Liite 7.

KUTSU iltapäiväseminaariin 1.12.2011

Käyttäjälähtöiset palvelut ja niiden tulevaisuuden liiketoimintamahdollisuudet erityisryhmille

Aika: Torstai 1.12.2011 klo 12.30 - 16.00
Paikka: Hämeen ammattikorkeakoulu, Visakaarre 12 (C-rakennus), Auditorio A, Hämeenlinna, Visamäki (ks. karttalinkki saatesähköpostista)
Järjestäjät: HAMKin Vapa 2 -hanke (Virvelinrannan hyvinvointiyrittäjyyden ja innovaatiotoiminnan edistäminen) ja HOC-Well -ennakointihanke

Ohjelma:

12.30-12.45 Tilaisuuden avaus
 Sari Rämö, projektipäällikkö, Vapa 2 -hanke, HAMK
 Anne Laakso, kehittämisspäällikkö, HOC-Well -hanke, HAMK

12.45-13.30 Saavutettavat liikuntapalvelut liiketoimintamahdollisuutena
 Osku Kuutammo, projektipäällikkö, Soveltavan liikunnan osaamis- ja resurssikeskus, Liikuntakeskus Pajulahti

13.30-14.15 Matkailun ohjelmalveluja erityisryhmille - lisäarvoa liiketoimintaan
 Liisa Tyllilä ja Riikka Keinänen, Hiking Travel, Hit Ky

14.15-14.30 Kommenttipuheenvuoro
 Pia-Nina Vekka, puheenjohtaja, Hml:n kaupungin vammaisneuvosto

14.30-14.45 Kahvi

14.45-15.45 Hyvinvointipalvelut käyttäjien ehdoilla
 Jari Koskinen, konseptisuunnittelija, tulevaisuudentutkija, AlternativeFutures

15.45-16.00 Keskustelua ja tilaisuuden päätös

Tilaisuus ja tarjoilut ovat osallistujille maksuttomia.

LÄMPIMÄSTI TERVETULOA!

Ilmoittautuminen 25.11 mennessä:

Reetta Sorjonen, projektiasiantuntija
 reetta.sorjonen@hamk.fi
 p. 050 430 7594

Lisätietoja:

Sari Rämö, projektipäällikkö
 Vapa 2 -hanke
 sari.ramo@hamk.fi
 p. 0400 128 990

Anne Laakso, kehittämisspäällikkö
 HOC-Well -ennakointihanke
 anne.laakso@hamk.fi
 p. 040 766 3217

Liite 8.

Liitteet

Avaa koko liite tästä

**Selvitys tulevaisuuden vammaispalveluiden palvelutarpeista -
Kysely vammaiselle lapselle, nuorelle ja hänen
vanhemmilleen/lähihenkilölleen Hämeenlinnassa**

Anne Laakso, Hämeen ammattikorkeakoulu
Sari Rämö, Hämeen ammattikorkeakoulu
Reetta Sorjonen, Hämeen ammattikorkeakoulu

Hämeen liitto
Regional Council of Häme

Liite 9.

Liitteet

Avaa koko liite tästä

Virvelinrannan hyvinvointiyrittäjyyden ja innovaatiotoiminnan edistämishanke VAPA 2

Selvitys yritysten ja kolmannen sektorin käyttäjälähtöisistä innovaatioista Virvelinrannan toimintaympäristössä – kuvaus liiketoiminnan mahdollisuuksista

Viisi liikeideaa Virvelinrantaan

Kari Jääskeläinen, Espoo Enterprises Oy

Liite 10.

Avaa koko liite tästä

HAMK
HÄMEEN AMMATTIKORKEAKOULU

Vipuvoimaa
EU:lta
2007-2013

Virvelinrannan hyvinvointiyrittäjyyden ja innovaatiotoiminnan edistämishanke VAPA 2

Kuvaus Virvelinrannan toimintaympäristön innovaatiotoimintaa edistävistä sähköisistä järjestelmistä

Kari Jääskeläinen ja Jussi Helander

Espoo Enterprises Oy

30.9.2011

OSA II
**Näkökulmia vammaispalveluiden kehittämisestä ja
innovaatioverkoston yhteistyöstä VAPA2-hankkeessa**

Vammaispalveluiden kehittäminen kumppanuusverkostoissa esimerkkinä Virvelinrannan vammaisten toimintakeskus Hämeenlinnassa

Tuulikki Forssen
Vammaispalveluiden tilaajapäällikkö
Hämeenlinnan kaupunki

Nykytila

Vammaispalvelut kuten muutkin sosiaalipalvelut ovat kunnissa tänä päivänä suurten taloudellisten haasteiden edessä. Kunnat kamppailevat supistuvien budjettien kanssa kun samaan aikaan vammaisten subjektiiviset oikeudet lisääntyvät. Myös laadulliset vaatimukset palveluille, esimerkiksi asumispalveluille kasvavat koko ajan. Kuntien on löydettävä uusia tehokkaampia tapoja järjestää palvelujaan.

Hämeenlinnassa on käytössä monituottajamalli, jonka mukaan palveluja tuotetaan itse ja ostetaan ulkopuolisilta. Tuottavuusveloitteet ja laatuveloitteet koskevat sekä kunnan omia palveluja että ostettavia palveluita. Samalla euromäärällä tulisi pystyä tuottamaan palvelua jopa enemmän ja laadukkaammin kuin aikaisemmin.

Kunnat ovat mukana monissa hankkeissa, mutta hankkeiden on myös tuotava jotain lisäarvoa esim. kustannustehokkuutta, palvelujen laadukkuutta ja vaikuttavuutta. Pelkät hankkeet hankkeiden perään eivät kannata, jos niistä ei ole tosiasiallista hyötyä.

Virvelinrannan hyvinvointiyrittäjyyden ja innovaatiotoiminnan edistämishanke voi parhaimmillaan luoda jotain ideoita Virvelinrannan toimintaympäristössä tapahtuvasta liiketoiminnasta. Hankkeessa saatiinkin aikaiseksi hyviä ideoita kuten viikonloppu- ja iltahoito, esteetön matkailu, tapahtumatuotanto sekä tilanvuokraus ja vahtimestaritoiminnot, luovien ja voimaannuttavien palveluiden tarjoaminen, sekä esteettömät liikunta-palvelut.

Tällä hetkellä on ongelmana kuntien supistuvat rahat. Kunnissa joudutaan priorisoimaan lakisääteisiin palveluihin. Eli kunnissa ei juurikaan ole varaa ostaa ns. ylimääräisiä palveluja. Vammaiset henkilöt ja heidän omaisensa tulisikin nähdä kuluttajina, jotka halutessaan hankkivat itse haluamiaan palveluja suoraan yksityisiltä palvelujen tarjoajilta.

Lainsäädäntö sekä erilaiset ohjeet, ohjelmat ja suositukset ohjaavat lakisääteisiä palveluja. Ne asettavat edellytyksiä tiloille, henkilöstölle ja palvelujen sisällölle. Tämä voi jossain määrin jopa ehkäistä innovoivien ideoiden toteuttamista. Esimerkiksi Virvelinrannan tilat eivät sellaisenaan sovellu ilta- tai viikonlopputoiminnan tiloiksi yöpymisen suhteen, vaikka tilat muuten ovatkin laadukkaat, sillä palo- ja aluehallintoviranomaiset edellyttävät yöpymiseen tarkoitetuilta tiloilta eri asioita kuin vain päiväkäytössä olevilta.

Tilat asettavat haasteensa myös erilaisen liiketoiminnan suhteen. Talo on kyllä suuri ja siellä on tilaa, mutta onko siellä sopivia tiloja liiketoiminnalle. Liiketoiminta ei myöskään saa häiritä tai vaikeuttaa talon normaali toimintaa. Liiketoiminnan näkökulmasta pelkästään vammaisille palveluiden markkinoiminen ei välttämättä tuo yritykselle leipää ainakaan alkuvaiheessa. Palvelukeskus pitäisikin pitää palvelujen suhteen kaikille avoimena. Tärkeäähän on että vammaiset henkilöt integroituvat muihin eikä heitä eristetä omiin oloihinsa.

Yhdistysten rooli vammaisten tukemisessa ja vertaistuesssa on suuri. Vertaistuki on kuitenkin vammaisista itsestään ja heidän omaisistaan lähtevää toimintaa, joka kuuluu yhdistyksen ja vapaaehtoistoiminnan piiriin. Yhdistysten ääni on tärkeä, jotta saadaan todellista vammaisten henkilöiden ääntä kuuluviin.

Vammaisten ja omaisten ääni ei aina kuulu tarpeeksi palveluja annettaessa ja niitä suunniteltaessa. Usein luullaan että ollaan asiakaslähtöisiä, mutta silti ei muisteta kuulla mitä asiakas oikeasti ajattelee. Se minkä viranomaisen tai palveluntuottaja ajattelee olevan sitä mitä vammaisen henkilö tarvitsee voi olla eri asia kuin se, minkä vammaisen henkilö itse näkee tärkeäksi. Vammaisia henkilöitä on myös monenlaisia ja heillä kaikilla on oma mielipide, joten tuotettavat palvelutkaan eivät voi olla kaikille samanlaisia.

Vammaispalveluissa kuten muissakin kuntien järjestämissä palveluissa puhutaan paljon yhteistyöstä ja verkostoista. Kuitenkin aika usein työskennellään samojen asioiden parissa toisistaan tietämättöminä. Parhaimmillaan yhteistyö toisi jopa säästöjä kunnan sisällä kun joitakin palveluja järjestettäisiin yhteistyössä toisen sektorin kanssa. Esimerkkinä tästä voisi olla liikuntapalvelut ja nuorisotyö, jotka tarjoavat leirejä ja kerhoja. Vammaisten henkilöiden tulisi voida integroitua normaaleihin palveluihin mahdollisimman paljon. Sen lisäksi tarvitaan kuitenkin myös erityispalveluja. Palvelujen tulisi olla kaikkien saavutettavissa, niin ettei mikään ryhmä jää ilman palveluja.

Kunnat eivät voi tuottaa kaikkia palveluja itse. Siksi tarvitaan yksityistä ja kolmatta sektoria. Kaikkien palvelujen tulee kuitenkin olla laadukkaita ja edullisia. Kaikkiin palveluihin liittyy nykyään tarkempi valvonta, joka koskee sekä palvelujen sisältöä että rahoitusta ja rahojen käyttöä, erityi-

sesti jos palvelulle on haettu yhteiskunnan tukia. Valvonnan tiukentumisen voidaan nähdä asiakkaan oikeusturvan, palvelun tuottajien tasa-arvoisen kohtelun sekä verorahojen käytön kannalta positiivisena ilmiönä, mutta mukana tulisi aina olla hallitusti myös innovoimisen elementti, jotta palvelut voisivat kehittyä. Innovoimista tulisi tehdä yhteistyössä valvontaviranomaisten kanssa.

Tulevaisuus

Vammaisten henkilöiden palvelutarpeet ovat moninaisia. Kuntien tarjoamat palvelut voivat pahimmillaan olla hyvin kategorisia, eivätkä ne ota tarpeeksi huomioon vammaisen henkilön yksilöllisiä tarpeita. Hyvin kategoriset palvelut eivät myöskään lisää asiakkaan valinnanvapautta. Palveluiden tulisi olla joustavia, monella eri tavalla tuotettuja, innovatiivisia, laadukkaita sekä lain- ja asianmukaisia.

Koska tulevaisuudessa kuntien rahat tulevat niukkenemaan, tulee kehittää uusia taloudellisia tapoja tuottaa laadukkaita palveluja. Siinä tarvitaan yhteistyötä sekä kaupungin sisällä eri sektorien välillä että muiden ulkopuolisten kumppaneiden kanssa ja erityisesti vammaisten henkilöiden itensä kanssa. Yhteistyötä on tehtävä myös yli kuntarajojen.

Valtion rahallisten resurssien jaon ja informatiivisen ohjauksen tulisi tukea kuntia ja palveluntuottajia innovatiivisiin ratkaisuihin. Nyt erilaiset ohjeistukset voivat rajoittaa ja tehdä palveluja kalliiksi ja silti valtakunnallinen yhdenvertaisuus ei käytännössä toteudu. Esimerkkinä tästä on se, että jotkut palveluntuottajat ovat saaneet luvan hyvinkin suurille asumisyksiköille kun taas toiset eivät. Valvonnan ja erityisesti valtion valvontaviranomaisten toimien tulee yhdenmukaistaa ja tasa-arvoistaa erilaisten palveluntuottajien kohtelua. Kuitenkin on tärkeää, että myös valvontaviranomainen elää ajan hermolla ja tunnistaa ihmisten erilaiset tarpeet, eikä estä ohjeistuksillaan erilaisten innovatiivisten hankkeiden toteutumista.

Hankintalainsäädäntö luo omia haasteita vammaispalveluihin. Vammaispalvelujen kilpailutus esimerkiksi asumispalveluissa on haasteellinen asia, kun on kyse vammaisen henkilön kodista ja pitkäaikaisesta asumisesta sekä hyvinkin yksilöllisistä ja räätälöidyistä palveluista. Tänä päivänä kilpailutus näyttää suosivan suuria kansallisia yrityksiä ja pienet yritykset eivät oikein pärjää kilpailussa. Tämä tosiasiallisesti voi kaventaa asiakkaiden valinnanmahdollisuuksia.

Osallisuus vammaispalveluissa

Marketta Salminen
kehittämispäällikkö
Eteva kuntayhtymä

Mikä toimii vammaispalveluissa? Entä mikä ei toimi? Näin kysyttiin palvelujen käyttäjiltä ja työntekijöiltä Virvelinrannan vappuriehassa 29.4.2011. Palvelujen käyttäjien mielestä toimivaa on se, että asunnot ovat hyviä ja asiakasta ymmärretään. Myös toiminnasta pidettiin, erityisesti senioritoiminnasta. Palvelujen käyttäjien mielestä moni ei-toimivaksi koettu asia liittyi työhön tai työnsaantiin. Työtehtävien pitäisi olla monipuolisempia ja työpaikkoja pitäisi olla paremmin saatavilla. Työntekijöiden mielestä asiakasta tuetaan monipuolisesti ja vammaispalveluissa työskentelee luovia sekä innostuneita työntekijöitä. Heidän mielestään asiakkaan ääni ei kuitenkaan aina kuulu riittävästi. (Vammaispalvelujen Kaste-hanke, Etevan osahanke, 2011.) Vammaiset henkilöt ovat yhä monesti toiminnan kohteita, vaikka eteenpäin onkin menty. Nykyään jo kysytään, mikä toimii ja mikä ei toimi sinun saamassasi tuessa. Osallisuuden lähtökohtana on, että voi olla aktiivinen toimija ja vaikuttaa vähintäänkin omaa elämää koskeviin päätöksiin.

Osallisuus oli Vammaispalvelujen Kaste-hankkeen yhteistyöryhmän tapaamisen teemana marraskuussa 2011. Jukka Sariola, Lihastautiliiton puheenjohtaja ja Valtakunnallisen vammaisneuvoston VANE:n jäsen, korosti puheenvuorossaan, että osallisuudessa on kyse todellisesta vaikutusmahdollisuudesta. Valtaa on sillä, jota kuunnellaan. Vammaisia henkilöitä pyydetään mukaan erilaisiin heidän asioitaan koskeviin työryhmiin, mutta aina heillä ei ole mahdollisuutta todelliseen vaikuttamiseen. Haasteena voi olla yhteisten kommunikaatiokeinojen puuttuminen, tottumattomuus oman mielipiteen kertomiseen tai vaikeus ymmärtää keskustelun kulkua. Joskus kyse on puhtaasti asenteista ja vallasta, kenen annetaan vaikuttaa päätöksentekoon.

Samassa tilaisuudessa Kaste-hankkeen projektipäällikkö Tuija Anttila (2011) loi katsauksen vammaispoliittisiin toimintaohjelmiin, joissa korostetaan nykyään vahvasti osallisuutta. Osallisuus on kantava teema Suomen vammaispoliittisessa ohjelmassa (VAMPO 2010-2015): sana osallisuus tai osallistuminen mainitaan siinä yhteensä 57 kertaa. Lisäksi vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan YK:n yleissopimuksen periaatteina ovat täysimääräinen ja tehokas osallistuminen ja osallisuus yhteiskuntaan.

Kuinka palvelujen käyttäjien osallisuutta tuetaan Etevassa

Eteva kuntayhtymä on Suomen suurin vammaispalvelujen tuottaja, jonka 150 palveluyksikköä sijaitsevat eri puolilla Etelä-Suomea. Eteva tarjoaa

asumispalveluja, perhehoitoa ja työ- ja päivätoimintapalveluja paljon apua tarvitseville henkilöille. Lisäksi järjestetään kriisi- ja kuntoutuspalveluja erityisesti kehitysvammapsykiatriisiin tarpeisiin sekä asiantuntijapalveluja kouluille, perusterveydenhuoltoon, asumispalveluihin ja työ- ja toimintakeskuksiin. Palvelujen käyttäjiä on vuosittain 2300-2600 henkilöä. Hämeenlinnan Virvelinrannassa sijaitsee yksi Etevan kolmesta tukikeskuksesta. Tukikeskus on 15-paikkainen kehitysvammapsykiatrisen yksikkö, jonka toiminnassa hyödynnetään monialaista asiantuntemusta. Virvelinrannassa sijaitseva tukikeskus tarjoaa kriisipalveluita, tuen ja avun tarpeen selvittämistä sekä lyhyt- ja pitkäaikaista kuntoutusta. Tukikeskuksen palveluita toteutetaan mahdollisimman pitkälle asiakkaiden omissa ympäristöissä siten, että muut yksiköt pyytävät konsultaatioapua tukikeskuksesta haastavissa tilanteissa. Yhteistyötä perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon kanssa kehitetään vahvasti.

Palveluiden käyttäjän osallisuus omaa elämäänsä koskevassa päätöksenteossa on avainkysymys. Erityisesti kun on kyse koko elämän kestävästä tuen ja avun tarpeesta laajasti kaikilla elämän alueilla, on ensiarvoisen tärkeää tulla kuulluksi ja päästä osallistumaan päätöksentekoon. Palveluratkaisut-yksikkö etsii yhdessä asiakkaan, kotikunnan työntekijöiden sekä muiden ammattihenkilöiden kanssa asiakkaan tarpeita vastaavia tukiratkaisuja, muualtakin kuin Etevan palveluista. Koska tukea tarvitsevien henkilöiden yksilölliset tarpeet ovat moninaiset, tarvitaan yhteyksiä myös yrityksiin ja vapaaehtoisiin toimijoihin. Ennen kaikkea tarvitaan oikeaa tahtotilaa. Virvelinranta tarjoaa laajalle yhteistyölle hyvät puitteet. Kaikki tarvittava tuki ei aina ole mahdollista tai järkevääkään toteuttaa virallisten palveluiden muodossa, vaan se saattaa toteutua harrastusten tai naapuruusverkoston kautta. Tällöin tulee oikeasti selvittää, mikä henkilölle itselleen on tärkeää.

Osallisuuden mahdollistavia ratkaisuja tuen ja avun tarpeen arviointiin haetaan Etevassa aktiivisesti. Yksi varteenotettava menetelmä on SIS, Supports Intensity Scale, joka pohjautuu yksilökeskeiseen elämänsuunnitteluun. Yksilökeskeinen elämänsuunnittelu eli YKS on ajattelu- ja toimintatapa, joka antaa työkaluja henkilön oman äänen ja mielipiteiden aitoon kuulemiseen sekä tukee häntä oman elämän suunnittelussa (Eteva kuntayhtymä, 2009). Etevassa YKS muodostaa asiakastyön strategisen linjan, joten se luo pohjan palvelutoiminnalle, johtamiselle ja osaamisen kehittämiselle.

Yhteinen toiminta ja osallisuus Virvelinrannassa

Virvelinranta on esimerkki monen tahon yhteisestä toiminnasta. Virvelinrannan toimijoita ovat vammaispalvelujen käyttäjät ja työntekijät, ammatillisten oppilaitosten opiskelijat ja opettajat, yhdistysten jäsenet sekä yrittäjät. Yhdessä tekemällä voidaan saada paljon aikaan, kunhan löydetään sopivia yhteisen tekemisen tapoja. Rajojen ylitys luo aina haasteita. VAPA 2-hankkeen selvityksessä ehdotettu hankintaklinikka on hyvä aja-

tus työstää yhdessä palveluinnovaatioita ja etsiä niihin toteutusmuotoja (Jääskeläinen, 2011).

Palvelujen käyttäjillä, jotka ovat kuntoutuksessa tai työssä Virvelinrannassa, on oikeus päästä vaikuttamaan Virvelinrannan toimintaan ja tilojen käyttöön. Virvelinrannan vappurieha on tästä hyvä esimerkki. Palvelujen käyttäjät osallistuivat tapahtuman ideointiin ja ohjelman toteutukseen, kuten tilaisuuden avaamiseen, tilojen esittelyyn ja ohjelmanumeroihin. Perinteisesti vammaiset henkilöt ovat olleet juhliassa esiintyjinä, mutta suurempaa vastuunottoa suunnittelusta ja järjestelyistä ei välttämättä ole pidetty mahdollisena. Kehitysvammaisen henkilö tarvitsee tukea osallistumiseensa, kuten mielipiteen ilmaisuun, päätöksen tekemiseen tai aika-tilatukseen. Kehitysvammaisen henkilön osallistuminen suunnitteluun vaatii ainakin pohdintaa, kuinka häntä tuetaan oman mielipiteen ilmaisemisessa sekä oman vastuutehtävänsä hoitamisessa.

Opiskelijoiden työelämään mukaan ottamisen merkitys on alettu ymmärtää sekä työelämässä että oppilaitoksissa. Taustalla on vaikeus saada henkilöstöä vammaisalalle, mistä on nähtävissä jo vakavia merkkejä etenkin tietyillä alueilla. Oppilaitosten läheisyys kuitenkin helpottaa vaikkapa Hämeenlinnan seudulla henkilöstön saatavuutta. Opiskelijoille Virvelinranta on mitä mielenkiintoisinta ympäristöä oppia vammaisalasta ja yleensäkin työelämästä. Vammaisalalla työskentelyssä korostuvat taidot ja kyky soveltaa opittua, mikä antaa mahdollisuuksia oman luovuuden käyttöön. Virvelinranta tarjoaa mielenkiintoisen työelämän oppimisympäristön, jossa opitaan tekemällä, havainnoimalla, kokeilemalla, kuuntelemalla.

Palveluiden käyttäjien ja opiskelijoiden yhdessä tekemisestä ovat mieleen jääneet erityisesti vappuriehan toteutus, videoprojektit ja musiikkikerho. Virvelinrannan ehdoton vahvuus on monialainen yhteistyö eri alojen opiskelijoiden ja opettajien kanssa. Yritysten ja vapaaehtoistoiminnan rooli yhteistyössä löytyy tuen tarvitsijoiden yksilöllisistä tarpeista.

Lähteet

- Anttila, T. (2011). Vammaispalvelujen valtakunnallinen kehittämishanke 2010-2012. Puheenvuoro Vammaispalvelujen Kaste-hankkeen yhteistyöryhmän seminaarissa Helsingissä 23.11.2011.
- Eteva kuntayhtymä (2009). Eteva – yksilöllistä ja kehittyvää vammaispalvelua. Eteva kuntayhtymän toiminnan linjaus 2010-2020 pähkinänkuoressa.
- Jääskeläinen, K. (2011). Selvitys yritysten ja kolmannen sektorin käyttäjälähtöisistä innovaatioista Virvelinrannan toimintaympäristössä – kuvaus liiketoiminnan mahdollisuuksista. Viisi liikeideaa Virvelinrantaan. Virvelinrannan hyvinvointiyrittäjyyden ja innovaatiotoi-

minnan edistämishanke VAPA 2 (EAKR). Hämeen ammattikorkeakoulu.

Sariola, J. (2011). Osallisuus – pelkkiä puheita? Puheenvuoro Vammaispalvelujen Kaste-hankkeen yhteistyöryhmän seminaarissa Helsingissä 23.11.2011.

Vammaispalvelujen Kaste-hanke, <http://vammaispalveluhanke.eteva.fi/materiaalit>, viitattu 5.12.2011.

Virvelinrannan palvelukeskuksen kuulumisia VAPA2-hankkeen päättyessä

Päivi Veikkola

Virvelinrannan toiminnanjohtaja

Virvelinranta otettiin käyttöön keväällä 2010. Toimimme luonnonkauniissa ympäristössä Vanajaveden rantamilla. Hämeenlinnan keskustaan on matkaa n 1,5km.

Eteva ky:n 15-paikkainen tukikeskus pääsi aloittamaan toimintansa kolmessa talossa; Paritalo, atrium-talo sekä rivitalo 1.5.2010. Hämeenlinnan kaupungin vammaisten 50-paikkainen päivätoiminta aloitti 30.5.2010 pääatalossa, joissa heillä on toimintaa kolmessa värin (punainen, sininen ja vihreä) mukaan nimetyssä siivessä. Lisäksi alueellamme on vanha kaupungin puutarhurin talo, joka on remontoitu toimistokäyttöön. Siellä aloitettiin Hämeenlinnan kehitysvammaisten tuki ry toimintansa, mutta nyt se on siirtymässä Eteva ky:n liikkuvan päivätoiminnan tilaksi.

Vapa 2-hanke oli täydessä vauhdissa, kun me aloitimme toimintamme Virvelinrannassa. Osa työntekijöistä olivat olleet jo mukana sen erilaisissa tilaisuuksissa, mutta suurimmalle osalle se oli vieras hanke. Siksi varmaankin alussa oli tunne, ettei ollut varma missä olimme mukana.

Vapa 2-hankkeen yhtenä tavoitteena oli tuoda yrittäjiä alueelle. Kuitenkin jo alkuvaiheessa huomattiin, että fyysiset tilat eivät mahdollistaneet laajaa yrittämisen kirjoa. Meillä toimii nyt fysioterapeutteja ammatinharjoittajina joillakin asiakkailta sekä käy jalkahoitaja ja hieroja sovittuina aikoina. Paikalliset taksiryttäjät ovat mukana toiminnassa päivittäin, kun tuovat asiakkaita esim kodeistaan toimimaan päiväksi Virvelinrantaan. Ruoka- ja kahvilatoiminnasta vastaa Linnan Ateria oy.

Tullakseen toimivaksi kokonaisuudeksi tarvitaan kaikkien toimijoiden hyvää yhteistyötä, jonka kautta varsinainen Virvelinranta toimintoiheen syntyy rakennettujen ”seinien sisään”

Uusien toimintamallien luominen ja kehittäminen ovat tätä päivää. Virvelinrannassa se nähdään uutena suurena mahdollisuutena. Uusia ideoita ja ajatuksia sinkoilee päivittäin. Haasteena on niiden kiinniottaminen ja työstäminen eteenpäin muistaen kuitenkin, että kumppanuuden rakentaminen vaatii aikaa ja tahtoa. Palveluketju on saatava toimimaan niin, että asiakas on keskiössä tekijänä. Me työntekijät mahdollistamme palvelut asiakkaalle parhaalla mahdollisella tavalla. Tässä meitä on vienyt eteenpäin Vapa 2- hankkeessa vietetyt tuokiot eri ammattiryhmien kanssa. Tilaisuuksissa arvokeskustelu on ollut rikasta samoin verkostoituminen alueen eri toimijoiden kanssa.

Hyvinvointialan kehittäminen Hämeenlinnassa yhteistyö julkisen, yksityisen sektorin välillä

Marjo Nieminen
projektipäällikkö
Kehittämiskeskus Oy Häme

Hyvinvointialan julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistyö ja toimialan sektorien välinen kehittäminen on ottanut ensimmäiset askeleet Hämeenlinnassa toimialaryhmätyöskentelyn muodossa vuonna 2005. Toimintaa on koordinoitu Hämeenlinnan seudulla Lehti-hankekonsortion VAPA1-osahankkeen puitteissa. Hyvinvointialan toimialaryhmä on koonnut säännöllisesti alan eri toimijasektorit yhteen hyvinvointialan kehittämisen tiimoilta. Toimialaryhmän kautta on mahdollista tavoittaa laajasti alan toimijat ja näin ollen viestintä sektoreiden välillä on ollut tehokasta. Osana toimialaryhmätyöskentelyä toimialan puitteissa on kokoontunut pienryhmiä teemoittain, esimerkiksi asumispalveluiden ja hyvinvointia kulttuurista pienryhmät. Seudun hyvinvointialan hankkeet ovat olleet tiiviissä yhteistyössä toimialaryhmän kautta ja esimerkiksi VAPA1- ja VAPA2-osahankkeiden yhteistyönä toimialaryhmä on tarjonnut hyvän tiedotusfoorumin VAPA2-osahankkeelle.

Sektoreiden välinen yhteistyö on tärkeä elementti hyvinvointialan kehittämisessä Hämeenlinnan seudulla. Yhteistyö on tarjonnut mahdollisuuden yksityisille yrityksille ja kolmannelle sektorille suoraan vuorovaikutukseen kaupungin ja kuntien kanssa. Näin yksityisillä ja kolmannen sektorin toimijoilla on mahdollisuus saada ajankohtaista tietoa toimialaa koskevista uutisista, kuten tulevista julkisista hankinnoista ja valmistautua hyvissä ajoin parhaalla mahdollisella tavalla tarjouskilpailuun. Lisäksi avoin vuoropuhelu julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin välillä mahdollistaa toimijoiden yhteiset kehittämistoimet sekä toimialan sisäisen toimijoiden hyvän tunnettuuden.

Hyvinvointialaa kehitetään Hämeenlinnan seudulla intensiivisesti ja toimialan käytössä on tällä hetkellä useita kehittämishankkeita. Lehti-hankekonsortion Hämeenlinnan seudulla toimivat osahankkeet, VAPA1 ja VAPA2, ovat toimintansa ajan puretuneet toimialan sisäiseen yhteistyöhön, uusiin liiketoimintamahdollisuuksiin ja -konsepteihin, olemassa olevien pienten ja keskisuurten hyvinvointialan yritysten toiminnan kehittämiseen sekä alan innovaatioihin. Yksi uusimmista kehittämiskohteista on palvelusetelin käyttöönotto Hämeenlinnan seudulla. Seudun kunnat ovat aktiivisesti selvittäneet palvelusetelin käyttömahdollisuuksia ja esimerkiksi Hämeenlinna ottaa palvelusetelin käyttöön lasten avoimessa päiväkotitoiminnassa ja kerhotoiminnassa vuoden 2012 alussa.

Palveluseteli antaa palvelun käyttäjälle mahdollisuuden valita palveluntuottaja eri toimijoiden joukosta, mikä osaltaan avaa uuden mahdollisuuden useille yksityisille ja kolmannen sektorin toimijoille. Asiakkaan valinnanvapaus on laajemmin käytössä Ruotsissa, jossa aiheesta on runsaasti positiivisia kokemuksia. Esimerkiksi Uumajassa on noudatettu asiakkaan valinnanvapauden periaatetta kotipalveluissa vuodesta 2009, mikä seurauksena kunnan hyväksymien kotipalveluyritysten määrä on kasvanut kolmessa vuodessa kymmenestä yrityksestä 15:een yritykseen. Asiakkaan valinnanvapaus on lisännyt markkinoille tervettä kilpailua ja yritysten erikoistumista sekä laajentanut palveluvalikoimaa. Palvelusetelijärjestelmä mahdollistaa samoin asiakkaan valinnanvapauden palveluntarjoajan valinnan suhteen, mikä on eduksi juuri yksityisen ja kolmannen sektorin toimijolle.

Onko kolmannella sektorilla roolia kehitysvammaisten hyvinvointipalveluiden liiketoimintalähteisissä innovaatioissa

Immo Rantala
projektipäällikkö
littalan Taidetalo

Perinteiset palvelut

Vammaisuutta on historiallisesti pidetty suurimmalta osaltaan lääketieteen määrittelemä käsitteenä. Tähän pohjautuu ajattelu, että alalle vihkiytyneiden asiantuntijoiden sanat ovat painavimpia pohdittaessa vammaisten tarpeita ja hyvinvointia. Nykyajattelun mukaan asiantuntijoiden tärkeä rooli tulisi kuitenkin valjastaa myös sellaisiin toimintoihin, joiden tarpeen määrittelyssä kuunnellaan vammaista itseään, tavalla tai toisella. Näiden tapojen mahdollinen toteutus edellyttää uutta ajattelua kaikilta vammaisten lähellä eläviltä, myös vammaisilta itseään.

Mitä enemmän tasa-arvoa vammaisten elämään tavoitellaan, sitä enemmän pyrkimyksiä tulee kohdistaa vammaisten oikeuteen elää muiden ihmisten joukossa. Mitä enemmän tähän suuntaan edetään, sitä suuremaksi yksilölähtöisen avun tarpeen punnitseminen kasvaa. Onko liian uskallettua päästää päätäntävaltaa alaspäin, kun vuosien saatossa on totuttu siihen, että lopullinen tietämys hyvästä tulee ylhäältäpäin. Rohkeata tai ei, niin kuitenkin edellytyksenä sille, että arjen todelliset tarpeet saadaan uudistusten moottoriksi.

Palveluiden kehittämistarpeet

Useimmille lienee selvää, että myös kehitysvammaiset haluavat elää tavallista ja mahdollisimman täysipainoista elämää. Vuosien saatto on kuitenkin osoittanut, että sellaisten peruspalveluiden vetäminä, joita nykyisten palveluntarjoajien työkaluvalikoimasta löytyy, tämä ei toteudu läheskään ihanteellisessa mitassa. Jokaisen vammaisperheen toivomuslistalle epäilemättä kuuluu vammaisen läheisensä mahdollisimman itsenäinen elämä ja osallisuus yhteiskuntaan niin työssä kuin vapaa-aikanakin. Toiveen toteuttamisen avuksi tarvitaan uutta ajattelua ja uusia toimijoita – mutta ainakin vanhojen toimijoiden uutta ajattelua.

Miten kolmas sektori sitten saa äänensä kuuluville siten, että yksilölähtöisyys voisi toteutua? Lähtökohtana pitäisi olla, että mahdollisen palvelun tai tuotteen suunnittelijat, tarjoajat ja käyttäjät puhuvat samasta asiasta.

Palveluiden kohdalla se tarkoittaa selkeää tuotteistamista. Oli kyse sitten palvelusta tai tuotteesta, on otettava huomioon se usein unohtuva asia, että vammaisryhmät, ja vammaiset yhdenkin ryhmän sisällä, ovat heterogeenisiä tarpeiden esittäjinä, käyttäjinä ja jopa vaatijoina. Mitä vaikeampaan aivoperäiseen vammaan mennään, sitä suurempaan arvoon asiantuntijoiden rooli nousee. Tämähän ei kuitenkaan tarkoita sitä, että itse vammaisen ääni voidaan samalla sysätä syrjään. Äänen mahdollisimman herkkä kuuleminen edellyttää uudistuksia, joiden kehittämisessä omaisten rooli oman kokemuksensa kautta korostuu. Miten vammaisten ja heidän omaistensa ääni sitten saadaan kuuluville? On haastettava nykyinen yhdistystoiminta tarkastamaan kompassinsa ja sen jälkeen ottamaan ensimmäiset askeleet!

Perinteisen yhdistystoiminnan haasteet

Järjestöt toimivat itse määrittelemiensä tarkoitusten toteuttamiseksi. Yksi keskeisimmistä toteuttamiskeinoista on vaikuttamistoiminta, jota suunnataan erityisesti palvelujen saatavuuteen ja laatuun. Yksi keskeisimmistä yhdistystoiminnan haasteista on ollut rahoitus. Nykyisessä taloustilanteessa julkisen rahoituksen saaminen yhdistystoimintaan on entistä vaikeampaa. Vetoavat katseet yritystenkään suuntaan eivät saa kukkaron nyörejä löystymään. Oli rahoittaja sitten mikä tahansa, niin on lähdeittävä siitä, että myös rahan pyytäjällä pitää olla annettavaa. Merkittävä kompensatio rahoituksen ahdingolle voitaisiin hakea aktiivisesta vapaaehtoistyöstä. Vapaaehtoistoiminnan vuoden 2011 tutkimus (Otantatutkimus Oy, RAY:n tuella) on tuonut esille, että suomalaisista lähes puolet on halukas tällaiseen toimintaan, mutta suuntaisi aktiivisuutensa kertaluonteisiin ja projektimaisiin hankkeisiin. Vain joka kolmas olisi valmis pitkäaikaiseen sitoutuneeseen toimintaan. Saadaanko pitkäjännitteiseen työhön sitoutunut väkeä tilanteessa, jossa liiankin kanssa on omaksuttu käytäntö paikata rahalla ja palkatulla työvoimalla oman osallistumisen esteet. Kun pelikentälle tuodaan vielä yritykset, kolmas sektori joutuu vakavasti miettimään eri tahojen rooleja ja panostuksia. Yhteistyö yritysten kanssa ei välttämättä tule ensimmäisenä mieleen.

Innovaatiotyökalut

Uutta ajattelua jarruttaa ihmisten taipumus roikkua kiinni tutussa ja turvalliseksi koetussa, vaikka sen todelliset perusteet olisivatkin varsin kaukana historian hämärässä. Tällainen, usein täysin tiedostamaton asenne, koskee niin asiantuntijoita, heidän omaisiaan kuin vammaisia itseäänkin. Jos yritysten pitäisi tällaisessa ilmapiirissä loihkia uusia asioita, joista he loppuviimeksi eivät ole edes kauhean kiinnostuneita, suunnitelmat mapi-tetaan jo ennen kuin esittelijä on paikalta poistunut.

Jos innovaatiotyökaluja halutaan ihan oikeasti ottaa esille, keskeiseen rooliin nousevat kokemusasiantuntijuus ja kolmas sektori. Ne ovat tahoja, jois-

ta löytyy tietämys sellaisista arkipäivän tarpeista, joiden parantaminen tulisi saadaan kanavoitua yhteistyöksi yritysten ja julkisen sektorin kanssa. Asiantuntijoiden rooli tarpeiden tunnistamisessa ja niiden ratkaisussa riippuu paljolti vammam laadusta ja sen myötäan tuomista elinolosuhteista. Asiantuntijoiden esiin nostamat palvelutarpeet voivatkin osoittautua erilaisiksi kuin vammaisperheiden arkielämä antaa ymmärtää.

Kehitysvammaisuus innovaatiomielenkiinnon herättäjänä

Liiketoimintapotentiaalin arviointi ei saisi pysähtyä siihen, että kehitysvammaiset ovat asiakasryhmänä liian pieni. Huomionarvoista onkin, että kehitysvammaisten vaikutuspiiri mm. omaistensa kautta on jo huomattavan laaja; tällöin aletaan lähestyä asiakasryhmää, jonka kiinnostavuus lisääntyy. Näin tullaan palveluihin, joita kehitetään sellaisiksi, että vammaiset osallistuvat niihin yhdessä lähipiirinsä kanssa. Tai oikeastaan lähipiiri osallistuu yhdessä vammaisensa kanssa.

Kehitysvammaisilla ja heidän palvelutarpeillaan on paljon yhteistä muiden vammaisryhmien, mutta myös dementoiviin aivosairauksiin sairastuneiden ihmisten kanssa. Näin ajatellen keskiöön nousee omaehtoinen pärjääminen ja siihen liittyvät palvelutarpeet ja -mahdollisuudet, joihin jo olemassa oleva nykytekniikka voi tuoda huomattavaakin helpotusta. Apua tarvitsevien ikäihmisten joukko on jo tällä hetkellä suuri, ja lisääntyy jatkuvasti. Tällaisen joukon palvelutarpeiden tyydyttämien ja yhdistäminen erilaisiin vammaisryhmiin edellyttää uutta ajattelua ja yhtäkkiseltään hyvinkin erilaisten kohderyhmien samankaltaisten piirteiden tunnistamista. Tällaisten ryhmien oikealla yhdistämisellä voidaan saavuttaa etuja, jotka voivat herättää mielenkiinnon ehkäpä jo olemassa olevilla uusilla ajatuksilla, joita ei ole saatu eteenpäin asiakasryhmien pienuuden vuoksi. Tälläkin saralla keskiöön nousee luovaan ajatteluun ja yhteistyöhön kykenevä kolmas sektori. Vaatimuksena asioiden eteenpäin johdattamiselle on ajan uhraaminen kokemuksen äänelle. Tämä koskee kolmannen sektorin lisäksi niin asiantuntijoita kuin yrittäjiäkin.

Edellytykset liiketoiminnalle

Perinteistä yritystoimintaa hoiva-alalla on ollut asumispalvelut erilaisine liitännäisineen. Nämä näyttävät edelleenkin tärkeää osaa kehitysvammaisten elämässä. Vaikka asumisella on oma selkeä roolinsa yritystoiminnassakin, sen palvelutarjonnan uudistustarpeet ovat pitkälti samoja kuin arjen keskellä eteenpäin sinnittelevien vammaisperheiden. Hyvinvointiteknologian alueella lähes valmiita sovelluksia ei luulisi olevan kovinkaan vaikea löytää, jos lähtee liikkeelle erilaisten asiakasryhmien samankaltaisten tarpeiden yhdistelystä siten, että asiakasvolyyymi saadaan kiinnostavaksi. Uusissa liiketoiminnan hahmotelmissa on otettava huomioon myös

sellaiset alat, joilla ei perinteisesti ole ajateltu olevan mitään annettavaa vammaisille.

Vaikka uudistustarpeet olisivat kuinka ilmeisiä tahansa, on jokseenkin selvää, että uusia polkuja raivaavien yrittäjien on vaikea nähdä kehitysvammaisia houkuttelevana asiakasryhmänä. Pelkästään ajan raivaaminen tällaisen asiakasryhmän kuuntelulle saattaa jokapäiväisessä arjessa olla äärimmäisen vaikeaa. Yritystoimintaa tuntemattomille ihmiselle saattaakin helposti muodostua mielikuva yrittäjistä, joiden asenne vammaisuutta kohtaan ei ole ihan kohdallaan. Eiväthän yrittäjät voi olla ihmisrotu, joka suhtautuu kehitysvammaisuuteen jotenkin oudoksuen tai jopa väheksyen.

Toimintaympäristöt

Kehitysvammaisten arki on hajautunut useisiin erillisiin toimintoihin kuten päivä- ja työtoimintaan, asumiseen ja vapaa-aikaan. Koko toimintakenttä on erittäin pirstoutunut useiden toimijoiden hoidettaviksi. Tällaisessa toimintaympäristössä yhteisiksikin koettavat tavoitteet ovat vaikeita asettaa ja hyvä yhteistyö uudistusten aikaansaamiseksi on haastavaa.

Hämeenlinnan Virvelinranta on uusi kokonaisuus, johon on keskitetty useita vammaisalan palveluja, kuten päivätoimintaa, kuntouttavaa asuamista sekä opetusta. Edellisten lisäksi Virvelinranta pyrkii myös tarjoamaan erilaisia yrityspalveluja. Koska Virvelinrannassa uusien toimintamallien kehittäminen nähdään suurena mahdollisuutena, eri tahojen yhteistyö pitää saada näyttäytymään kiinnostavalta myös yritysten suuntaan. Tässä avautuu työsarka, johon kolmas sektori pitää haastaa mukaan. Sen aktiviteettien puuttuminen kokonaisuudesta on tällä hetkellä puute, jonka korjaamiseen tulisi uhrata useidenkin ideariihien aikaa. Haastavaa tässä mielessä on myös kolmannen sektorin toimijoiden oma yhteistyö, joka nykyisessä maailmassa sekin on pirstoutunut kovin pieniksi ja varsin itsekäiksi palasiksi.

Ennakointi ja käyttäjälähtöisyys hyvinvointialan yritysten kehittämisessä

Anne Laakso
kehittämispäällikkö
Tutkimus- ja kehittämissyksikkö
Hämeen ammattikorkeakoulu

Hyvinvointiala ja ennakointi

Hyvinvointiala on globaalisti merkittävä kasvu- ja markkina-alue, joka tarjoaa mahdollisuuksia synnyttää uutta liiketoimintaa, osaamista ja työpaikkoja. Hyvinvointiala on suurten haasteiden edessä mutta toisaalta myös suurten mahdollisuuksien äärellä. Kiristyvässä kilpailussa hyvinvointiyri-tysten on panostettava toiminnan innovointiin ja tuotekehitykseen. Yritysten on elinvoimansa ja uudistumiskykynsä säilyttääkseen jatkuvasti uudis-tettava tuotteitaan ja palveluitaan. Asiakkaiden tarpeet elävät, joten yritysten on panostettava käyttäjäkokemusten keräämiseen ja jalostamiseen saa-dakseen suuntaviivoja omien tuotteidensa ja palveluidensa kehittämiseen.

Tulevaisuuden ennakointi on hyvinvointialan yrityksille tärkeää, koska niiden toimintaympäristö on keskellä jatkuvaa muutosta. Ennakointiin sisäl-tyy uusien mahdollisuuksien, uhkien, haasteiden, trendien ja muutosten tarkastelu. Ennakointitietoa hyödyntämällä yritykset kykenevät tunnistamaan asiakkaiden tulevaisuuden tarpeita sekä toimintaympäristön muu-toksia. Ennakoinnilla voidaan vahvistaa yrityksen tietoisuutta yritystoi-minnan kehittämiskohteista suhteessa muuttuviin markkinoihin ja toi-mintaympäristöihin. Innovaatiotoiminta ja kyky ennakoida tulevaisuut-ta liittyvät läheisesti yhteen.

Visionäärinen kyky hahmottaa mahdollisia maailmoja on tärkeä osaa in-novatiivisuutta. Kilpailukykyvaatimukset kasvavat ja pysyviä kilpailuetuja on mahdotonta kehittää. Hyvinvointialan yrityksen on jatkuvasti asemoi-tava itsensä toimijoiden kentässä suhteessa asiakkaisiin ja kilpailijoihin, mutta myös ratkaisuihin, jotka ovat vasta tulossa. Kilpailuetua luodaan uudistamalla liiketoimintaa tavalla, joka vastaa tulevaisuuden tarpeisiin. Yrityselämässä tarvitaan yhä enemmän kykyä ennakoida tulevia muutok-sia, ja kykyä reagoida niihin nopeasti. Isommissa hyvinvointialan yrityk-sissä ennakointi ja toimintaympäristöanalyysi ovat jo arkipäivää. Haas-teellista on ulottaa ennakointi osaksi pienten yritysten toimintakulttuuria.

Todelliset menestyjät osallistuvat aktiivisesti tulevaisuustyöhön ja ovat itse osallisena tulevaisuuden ”tekemisessä”. Ei siis ainoastaan ennakoida tule-vaisuutta, vaan myös aktiivisesti vaikutetaan oman yrityksen ja koko toi-mialan tulevaisuuteen. Ennakoinnin tulisi olla koko yritystä koskeva jat-kuva prosessi. Tulevaisuus ei tule valmiiksi annettuna yhdellekään yrityk-selle.

Käyttäjälähtöisyys ja asiakastieto

Käyttäjälähtöisyydessä on kyse ihmisten tarpeiden ja ominaisuuksien ymmärtämisestä. Käyttäjälähtöisyyden ytimessä on kumppanuuksien rakentaminen. Strategiset ja operatiiviset kumppanuudet hyvinvointialan yksityisen, julkisen ja kolmannen sektorin välillä rakentavat uudenlaisia palvelutuotannon ja palveluiden tarjonnan tapoja. Ne avaavat mielenkiintoisia mahdollisuuksia myös asiakasrajapinnalle, asiakkuuksien hallintaan ja käyttäjäkokeusten hyödyntämiseen palveluiden ja toimintojen kehittämisessä.

Hyvinvointipalveluissa käyttäjän merkitys on laajasti tunnustettu, mutta käyttäjälähtöisyyttä määritellään edelleen liikaa palveluita tuottavan tahon tarpeista ja intresseistä käsin. Tuotteiden ja palveluiden kehittämisessä itse asiakas tai käyttäjä tarpeineen ja toiveineen jää valitettavan usein vain mielikuvaksi kehittäjien ajatuksiin. Asiakas- ja käyttäjälähtöisissä innovaatioprosesseissa asiakkaat otetaan konkreettisesti mukaan kehittämiseen, jolloin heidän tehtävänänsä ei ole vain tuottaa passiivisesti tietoa kehittäjille, vaan olla prosessissa kumppanina kehittämisen eri vaiheissa. Näkemys käyttäjän roolista tuotekehitystyössä on muuttumassa passiivisesta innovaatioiden vastaanottajasta yhteistyön osapuoleksi – kehittäjäksi.

Asiakastieto jalostuu asiakasymmärrykseksi vasta yrityksen sisäisissä prosesseissa, joissa keskustellaan ja tehdään valintoja siitä miten yritys omien tavoitteidensa ja mahdollisuuksien puitteissa pystyy vastaamaan asiakkaiden tarpeisiin. Se, miten saatu tieto siirtyy toiminnan tasolle, on kriittistä. Usein keskitytään vain tiedon hankintaan ja sen kytkeminen toimintaan jää puutteelliseksi. Hyvinvointialan yrityksissä tarvitaan lisää mittareita, jotta käyttäjälähtöisyyden hyötyjä liiketoiminnalle voidaan tuoda paremmin esille.

Käyttäjälähtöisyyttä on myös kritisoitu. Kritiikki liittyy usein siihen, että käyttäjiltä saadut ideat ovat konkreettisia ideoita, joista puuttuu tieto ja kokemus niiden toteuttamisen mahdollisuuksista. Toisaalta se, ettei tiedä toteuttamiseen liittyviä rajoituksia, auttaa ajattelemaan vapaammin ja hakemaan ajatuksia myös epätavallisilta suunnilta. Liiallinen asiantuntemus saattaa muodostua luovuutta rajoittavaksi tekijäksi.

Vapa 2- ja HOC-Well-hankkeiden yhteistyö

Vapa 2- ja HOC-Well-hankkeilla oli samansuuntaisia tavoitteita. Vapa 2-hankkeessa edistettiin hyvinvointiyrittäjyyttä ja innovaatiotoimintaa. HOC-Well -hankkeella haettiin keinoja poikkitoimialaisuuden, ennakoitiedon hyödyntämisen ja verkostoitumisen systemaattiseen soveltamiseen uusien tuote- ja liiketoimintaideoiden synnyttämiseksi. Hankkeiden kohderyhmät olivat osittain samat.

Vapa2- ja HOC-Well-hankkeet ovat järjestäneet yhteistyössä seminaareja, työpajoja sekä suunnitelleet ja toteuttaneet laajan vammaisille lapsille ja nuorille suunnatun tulevaisuuden palvelutarvekyselyn. Yhteistyö ja resurssien yhdistäminen on mahdollistanut tietämyksen, osaamisen ja parhaiden käytäntöjen jakamisen ja on näin ollen merkittävästi edistänyt molempien hankkeiden tavoitteiden saavuttamista.

Matkalla koetun muistelua - VAPA2-hankkeen ja sosiaalialan yrittäjyysopintojen yhteistyö

Päivi Mäntyneva
lehtori
Sosiaalialan koulutusohjelma
Hämeen ammattikorkeakoulu

Tästä lähdimme liikkeelle

Yrittäjyysopintojen ydin nuorten sosionomi Amk-opinnoissa on yrittäjämäisessä toiminnassa. Jokaisesta ei tarvitse löytyä liiketoiminnan osajaa, vaan opintojen tarkoituksena on herätellä opiskelijoiden kiinnostusta yrittäjyyttä kohtaa ja vahvistaa opiskelijoiden yrittäjämäisiä toimintatapoja; aloitteellisuutta, aktiivisuutta sekä projektimaisen työskentelyn taitoja.

Näitä taitoja saimme harjoitella syyslukukaudella 2010 yhteistyössä VAPA2-hankkeen kanssa. Lähdimme liikkeelle tilanteesta, jossa Hämeen ammattikorkeakoulun Lahdensivun kampuksen läheisyyteen oli rakentunut uusi vammaispalvelukeskus Virvelinranta. Virvelinrannan missiona oli mahdollistaa uusien toiminta- ja palvelumallien kehittäminen ja käytäntöön juurruttaminen yrittäjien ja yhdistysten yhteistyöllä. Tätä samaa tavoitetta palveli Vapa-hanke, joten yhteinen sävel syntyi tavoitteesta kehittää uusia liike-ideoita ja palveluaihioita Virvelinrantaan.

Pedagogisena perustana yhteistyössä oli yrittäjyyskasvatus, yhteistoiminnallisuus ja innovaatiopedagogiikka (esim. Kairisto-Mertanen ym. 2008, Kyrö 2008). Esiymmärryksen luomiseksi opiskelijat johdateltiin aihealueeseen käsittelemällä palveluiden tuotteistamisajattelua osana yritystoiminnan suunnittelua ja kehittämistä. Myös sosiaalisten ja käytäntölähtöisten innovaatioiden tietoperustaa avattiin.

Ideointisessiopäivä ja yhteinen seminaari

Joulukuun alussa 2010 järjestimme ideointisessiopäivän, jonka tarkoitus oli luoda uudenlaisia palveluaihiota Virvelinrantaan yrittäjien ja järjestöjen toteutettavaksi. Mukana päivässä oli sosiaalialan ja ohjaustoiminnan opiskelijoita, Virvelinrannan henkilökuntaa, yrittäjiä, järjestöjen työntekijöitä ja VAPA2-hankkeen projektityöntekijät ja opettajia. Luovaan työskentelyyn viritteli tamperelainen tarinateatteriryhmä, jonka käsikirjoituksen laati yleisö.

Ideointityöpajassa osallistujat ratkoivat pienryhmissä Virvelinrannan tulevaa palvelutuotantoa koskevia kysymyksiä: mitä, kenelle, miten, milloin ja miksi. Ryhmissä työskennellen ideoitiin, koottiin, jäsenneltiin, jatkojalos-

tehtiin ja kirjoitettiin palvelujen tuoteaihoita. Tuotokset visioitiin fläpeille, joilla pienryhmät kävivät kommenttikävelyn tavoin kommentoimassa toisten ryhmien tuotoksia. Päivän päätteeksi pienryhmät pitivät myyntipuheet tekemiensä tuoteaihoiden pohjalta. Kotitehtäväksi jäi tuotosten viimeistely Virvelinrannassa pidettävää seminaaria varten. Virvelinrannassa pienryhmien esityksiä oli kommentoimassa Virvelinrannan henkilökunnan lisäksi järjestöjen edustajia sekä sosiaali- ja terveystieteiden liiketoimintakonseptien kehittelyn asiantuntija.

Ideointisessioapäivän tuotoksina syntyi jotain uutta ja jotain kierrätettyä. Yksi esimerkki raikkaista ideoista oli Virvelinrannan ympäristön uudistaminen elämiskäyttöön. Vastuullista ja asiakaslähtöistä yrittäjyyttä edustivat kaksi ideaa (kulttuuri)kahvilan perustamisesta Virvelinrantaan. Yhteiskunnallisena tehtävänä yrityksellä olisi kehitysvammaisten työllistäminen yritykseen. Samalla kahvila, jonne kuka tahansa kaupunkilainen voisi poiketa, virkistäisi ja elävöittäisi Virvelinrannan toimintaa.

Aina kannattaa yrittää

Hämeen ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat innostuivat työelämäläheisestä työskentelystä ja palaute käytäntölähtöisestä innovoinnista oli kannustavaa. Yhteistyö VAPA2-hankkeen kanssa mahdollisti uudenlaisen aidon oppimisympäristön kehittelyn ja rikasti arjen opetusta. Opiskelijat olivat motivoituneita yhteistoiminnalliseen opiskeluun ja monialainen ja -amatillinen työskentely vahvisti opiskelijoiden työelämän kumppanuustaitoja ja ongelmanratkaisukykyä. VAPA2-hanke antoi sosionomiopiskelijoiden yrittäjyysopintoihin uudenlaisen näköalan, ja vei ratkaisullaan opetusta askeleen verran pois totutulta tieltä. Samanaikaisesti hanke toimi rajanylittäjänä ja välittäjänä, joka saattoi yhteen opiskelijat, yrittäjät, järjestötyöntekijät, hankkeen työntekijät ja opettajat.

Siinä missä sosiaalisen työn perustana on kansalaisten sosiaalisten ongelmien ja riskien minimointi sekä hyvinvointia uhkaavien riskien välttäminen, niin yrittäjämäisessä toiminnassa taas ruokitaan opiskelijan hallittua riskinottoa. Joillekin opiskelijoille omalta mukavuusalueelta pois hyppääminen olisikin tarvinnut pidemmän kypsyttelyajan ja opettajilta ja yrittäjyysopinnoilta vahvempaa tukea hämmennysvaiheen ohittamiseksi ja myönteisten tulosten aikaansaamiseen epävarmuudessa toimimisesta. Opintojen lyhyt periodimaisuus on haaste pitkien kehityskaarten mahdollistamiseksi oppimiselle ja prosessimaiselle kehittämiselle. Pyrähdyksen sijaan tarvittaisiin pidempikestoista käytäntölähtöistä kehittämistä ja uuden kokeilua, jossa opiskelijoiden aloitteellisuuden rooli voisi olla vielä vahvempi. Opetussuunnitelman suuntaaminen integratiivisemmaksi ja työelämä-tietoisemmaksi voi antaa tähän haasteeseen yhden ratkaisumahdollisuuden. (Annala & Mäkinen 2011, 119 – 121.)

Parhaimmillaan yrittäjämäinen toiminta on matkantekoa vailla navigaattoreita ja tarkkoja koordinaatteja sekä uuden kokeilua interrailajan tavoin, jolloin totutut tiet voivat vaihtua tallaamattomiin polkuihin.

Lähteet:

- Kyrö Paula. 2008. Riskinoton ja epävarmuudessa toimimisen valmiuksien oppimista tutkimassa. *Aikuiskasvatus* 3/2008. Yrittäjyyskasvatuksen uusia tuulia. s. 172 – 195.
- Annala Johanna & Mäkinen Marita. 2011. Korkeakoulutuksen opetussuunnitelma tulkintojen kohteena. Teoksessa Mäkinen Marita, Korhonen Vesa, Annala Johanna, Kalli Pekka, Svärd Päivi & Värri Veli-Matti (toim.). *Korkeajännityksiä. Kohti osallisuutta luovaa korkeakoulutusta.*
- Kairisto-Mertanen Liisa, Kanerva-Lehto Heli & Penttilä Taru (toim.). 2009. Teoksessa *Kohti innovaatiopedagogiikkaa. Uusi lähestymistapa ammattikorkeakoulujen opetukseen ja oppimiseen.* Turun ammattikorkeakoulun raportteja 92. Turun ammattikorkeakoulu. Turku.

VAPA2-hanke hyvinvointialan innovaatiotoiminnan ja -verkostojen kehittäjänä

Merja Salminen
tutkimuspäällikkö
Hyvinvoinnin koulutus- ja tutkimuskeskus
Hämeen ammattikorkeakoulu

Tarkastelen artikkelissani VAPA2-hanketta ja sen käynnistymisen merkitystä Hämeen ammattikorkeakoulun hyvinvointialan tutkimus- ja kehittämistoiminnan näkökulmasta. Hanke käynnistyi elokuussa 2009 ja itsessään hankkeen käynnistysvaiheeseen sisältyi mielenkiintoisia odotuksia – se mahdollisti konkreettisesti, tosin vielä tuolloin rakenteilla olevan, Virvelinrannan vammaispalvelukeskuksen eri toimijoiden yhteistoiminnan käynnistämisen. Nyt hankkeen päätösvaiheessa hankkeenmittainen matka on pian takanapäin ja arvokkaiden verkostojen lisäksi VAPA2-hanke tuotti aitoa ja käytännönläheistä kokemuksellista tietoa ja ymmärrystä innovaatioiden, innovaatiotoiminnan, -verkostojen ja -ympäristöjen merkityksestä hyvinvointialan kehittämisessä tulevaisuudessa.

Nykyisin innovaatio ymmärretään laajasti – se ei ole pelkkä tuote vaan yhä enenevässä määrin innovaatiot pitävät sisällään palvelut, prosessit tai toimintamallit. Innovaatiot ovat organisaatiolle taloudellista lisäarvoa tuottavat uudistukset ja parannukset. Innovaatio on kaupallisesti hyödynnetty uusi idea. Innovoinnissa ei ole kiinnostavaa vain pelkkä lopputulos, vaan myös prosessi, jonka tuloksena lopputulos syntyy. Pelkistetysti innovaatioprosessi voidaan esittää lineaarisesti etenevänä polkuna, jossa edetään ideasta monien vaiheiden kautta lopulliseen innovaatioon. Käytännössä prosessi ei kuitenkaan etene lineaarisesti, vaan se on vuorovaikutteinen kokonaisuus, jossa korostuvat yhteistyö, verkostoituminen ja kehitystyön päällekkäisyys. (Sydänmaanlakka 2009, 116)

Innovaatiot syntyvät yleisemmin varsin käytännönläheisissä yhteyksissä. Tämän lisäksi innovaatiotoimintaa kuvaa avoimuus. Tähän tarvitaan uudenlaisia käytäntölähtöisiä menetelmiä, joita tulee hakea esimerkiksi soveltavan taiteen ja kulttuuritutkimuksen menetelmistä. (Harmaakorpi 2009) Vapa2-hankkeen aikana on toteutettu tähän liittyen mm. tarinateatterimenetelmää, mutta tietoa on hankittu myös perinteisin menetelmin kyselyillä ja tietoa on jaettu seminaareissa.

Innovaatioiden syntymisen perusedellytys on vankka motivaatio ja osaaaminen. Innovaatiot eivät yleensä ole yksittäisen ihmisen keksintöjä, vaan ne syntyvät työryhmissä, työpaikoilla ja muissa organisaatioissa, joissa monien yksilöiden erilaista osaamista voidaan käyttää yhteisen päämäärän toteuttamiseksi. Olennaista on tiedon ja osaamisen levittäminen, jakaminen ja yhdistäminen. Innovatiivisuus on näin ollen ihmisten, tiimin

ja organisaatioiden kykyä tuottaa ja soveltaa uusia ideoita lisäarvon tuottamiseksi. (Sydänmaanlakka 2009, 132)

Asiakaslähtöinen innovaatiotoiminta

Nykyisessä suomalaisessa innovaatiopoliittisessa keskustelussa korostuu vahvasti innovaatioiden synnyttäminen käyttäjien ja tuottajien vuoropuheluna erilaisissa innovaatioympäristöissä. DUI (doing-using-interacting)-malli korostaa loppuasiakkaan tai -käyttäjän parempaa huomioimista innovaatioprosesseissa sekä markkinasuuntautuneisuutta. Erityisesti niin sanottu avoin innovaatio-käsite merkitsee käytännössä avoimemman ja rajoja ylittävämmän innovaatiokulttuurin kehittämistä. Tällöin painopiste innovaatiotoiminnassa ei merkitse ainoastaan voimakkaita panostuksia tutkimukseen ja kehittämistoimintaa, vaan tärkeää on vahvistaa vuorovaiikutusta tuottajien ja käyttäjien välillä sekä toimivien markkinoiden synnyttäminen innovatiivisille ratkaisuille. Markkinoiden luomisessa esimerkiksi julkisten hankintojen suuntaamisella on nähty olevan paljon potentiaalia tulevaisuudessa. (Kolehmainen 2009, 12) Esimerkiksi sosiaalisia näkökulmia julkisissa hankinnoissa on toistaiseksi hyödynnetty vähän, mutta niillä voidaan luoda palvelua, hyvinvointia ja työllistymismahdollisuuksia muun muassa osatyökykyisille, nuorille, pitkäaikaistyöttömille, vammaisille ja ikääntyneille henkilöille (Sosiaaliset näkökulmat... 2011, 11).

Aito asiakaslähtöisyyden toteuttaminen palvelutuotannossa ei ole helppoa, sillä samalla kun on pystyttävä vastaamaan asiakkaiden akuutteihin tarpeisiin, on myös kyettävä ennakoimaan asiakkaiden tulevat tarpeet (Kolehmainen 2009, 13). Käyttäjien ja toimijoiden osallistumisen on todettu olevan keskeinen tekijä kehittämistoiminnan onnistumisen kannalta. Kehittämisen prosessi ei etene ulkopuolisen ajattelun ja toiminnan tuloksena, vaan siihen tarvitaan lukuisia kumppaneita ja osallisia. Kehittäminen tapahtuu siellä, missä käytännön työn haasteet ja ongelmat ovat käsin koskeltavissa. (Toikko & Rantanen 2009, 94)

Yrityksen liiketoiminnassa asiakaslähtöisyys tarkoittaa kokonaisvaltista ajattelutapaa, jossa toiminnan arvo asiakkaalle on kannattavan ja kestävän liiketoiminnan perusta. Ajattelussa asiakas nähdään yrityksen keskeisenä resurssina ja pääomana. Asiakaslähtöisyys ei ole vain reagenttia asiakkaiden tarpeisiin, vaan se edellyttää uuden kulttuurin ja ajattelutavan luomista ja omaksumista koko organisaatiossa. (Jaakkola & Katajamäki 2009, 103)

Asiakaslähtöisyys ei ole välttämättä sama asia kuin käyttäjälähtöisyys. Tuotteen tai palvelun käyttäjä ei aina välttämättä ole suoraan yrityksen asiakas, vaan saattaa sijaita pitkän arvoketjun päässä. Yrityksen liiketoiminnassa on huomioitava molemmat näkökulmat. Sen vakuutettava ensi käden asiakkaansa, mutta myös tuotteen tai palvelun loppukäyttäjä. Asiakaslähtöisyys nähdään usein vastakohtana tuotokeskeiselle ajattelutaval-

le. Nämä kaksi näkökulmaa eivät kuitenkaan sulje toisiaan pois, vaan yrityksen tuotteet tarjoavat reitin asiakaslähtöisten palvelujen kehittämiseksi. Viime kädessä asiakas ratkaisee, mikä on tuote, jolloin tuotteistus – palvelun määrittely, suunnittelu, kehittäminen, kuvaaminen ja tuottaminen – ovat keinoja maksimoida asiakashyödyt ja tavoitteet. (mt., 104)

Innovaatioympäristön uudistaminen tulee tapahtua yhdessä asiakkaan kanssa ja on tärkeä pohtia, mitä aito asiakaslähtöisyys tarkoittaa organisaation omassa innovaatiotoiminnassa, toiminnan organisoinnissa ja johtamisessa (Perämäki 2009, 107) Kunnissa tämä voisi tarkoittaa siirtymistä innovaatio- ja kehittämistoiminnan mahdollistajasta ja edellytysten luojasta innovaatiotoiminnan käyttäjäksi, soveltajaksi ja kehittäjäksi. Käytännössä se merkitsee tilojen ja toimintaympäristön avaamista testialustaksi innovatiivisille julkisille hankinnoille ja hakemaan yhdessä avoimen innovaatio kautta uusia toimintamalleja palvelutuotantoonsa yhdessä yritysten, järjestöjen sekä käyttäjien kanssa. Tällöin voidaan hyödyntää myös kunnan henkilöstön osaamista koko innovaatioprosesseissa – alkaen ideoiden luomisesta ja jatkuen niiden eteenpäin viemiseen ja toteuttamiseen sekä levittämiseen ja muutosten aikaansaamiseen. (Jäppinen 2009, 138) Tähän kaikkeen tarvitaan strategisia kumppanuuksia, jotka VAPA2-hankkeessa ovat olleet erityisesti Hämeenlinnan kaupunki, Kehittämiskeskus Häme Oy, Hämeenlinnan Kehitysvammaisten Tuki ja Hämeen ammatti- korkeakoulu.

Erityisen tärkeää asiakaslähtöisyyden edistäminen on hyvinvointialalla. Hyvinvointialalla asiakaslähtöisyyden synonyyminä käytetään usein asiakaskeskeisyyttä, joka voidaan määritellä siten, että asiakas on palvelujen keskipisteessä ja palvelut organisoidaan häntä varten. Käsitteillä on kuitenkin ero juuri siinä, että asiakaslähtöisyydessä asiakasta ei nähdä vain kohteena, vaan osallisena ja subjektina koko palveluprosessin ajan alkaen palveluiden suunnittelusta, toteutukseen ja päätösvaiheen. (Virtanen ym. 2011, 18 – 19)

Virtasen ym. (2011, 45) mukaan on hyvä muistaa, että sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset sosiaalisesta erityisesti asiakaskeskeiseen ajatteluun jo opintojen aikana. Opiskelijoiden sosiaalistumisprosessi alkaa professionaaliseen ja organisaatiokulttuureihin alkaa jo useimmiten varhaisessa vaiheessa opintoja. Näissä tilanteissa omaksutaan vallitsevat pelisäännöt, toimintatavat, ilmapiiri ja asenteet myös suhteessa asiakkaisiin. Tällöin asiakas jää väistämättä asiakaskeskeisten käytäntö- ja oppimisyhteisöjen ulkopuolelle kehittämisen kohteeksi. Tätä voidaan ehkäistä sillä, että opiskelijat osallistuvat alusta lähtien aktiivisesti myös sellaisiin käytäntöyhteisöihin ja sen käytäntöihin, joissa he ratkaisevat autenttisia ongelmia ja tutustuvat asiakkaiden ja asiantuntijoiden ajattelutapoihin ja toimintakulttuureihin. Tällöin opiskelijat voivat etsiä yhdessä tietoa unohtamatta asiakkaiden tärkeää roolia kokemustiedon väittämises- sä ja palauttamalla tämä tieto käyttäjyhteisöjen ja palvelutuotannon monipuolistamiseen palveluita kehitettäessä ja luodessa kenties aivan uusia

palvelukonsepteja, esittävät omia tulkintoja ja teorioita sekä argumentteja sekä tuottavat selostuksia ja kuvauksia koko käytäntöyhteisön toimijoille (Tynjälä 1999, 170).

Muutos asiakaslähtöiseen innovaatio- ja palvelutoimintaan koskettaa myös ammattikorkeakouluja – siirtymä korkeakoululähtöisyydestä asiakaslähtöisyyteen merkitsee haastetta kehittää korkeakoulun roolien moninaisuutta. Samaan aikaan ja tilanteesta riippuen on oltava korkeakoulussa pystyttävä toimimaan paikallisella tasolla ennakoijana, välittäjänä, kehittäjänä ja katalyyttinä (Karhu & Maskulainen 2009, 91–92). Ennakointiin ja asiakkaiden tarpeiden huomiointiin tarvitaan uusia työkaluja ja pienten yritysten kohdalla erityisiä ”karvalakkiversioita” living labeista. Uudet innovaatiot tarvitsevat miltei aina ulkopuolista asiantuntemusta, jossa ammattikorkeakoululla on hyvät kansalliset ja kansainvälisetkin verkostot. Kehittäjän roolissa ammattikorkeakoulut voivat tukeutua ehkä eniten perinteiseen osaamisen – työyhteisöjen kehittämishankkeet ja täydennyskoulutus ovat esimerkkejä luontevimmista ammattikorkeakoulun keinovalikoimista. Kohtaamisen katalyyttinä toimiminen edellyttää kohtauksia neutraaleilla areenoilla, joissa eri toimijat voivat etsiä yhdessä ideoita ja kumppanuuksia. Haasteena ovat kuitenkin yritysten mukaan saaminen ja heidän odotuksiin vastaaminen sekä verkoston eri toimijoiden välisen yhteistyön edistäminen. (mt. 92–93)

Organisaatioiden ja toimintajärjestelmien välinen verkostoituminen vaatii dynaamisia tiloja ja rakenteita oppimiselle. Viime vuosien aikana erityisesti kansainvälinen innovaatio ja myös living lab- keskustelu on nostanut vahvasti PPP-malliin¹ lisättäväksi neljännen P-kirjaimen eli ihmiset (people) (Salmelin 2010; Kulkki ym. 2010).

Living Lab tarkoittaa käyttäjälähtöistä tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaa käyttäjien arjessa. Tätä toimintaa harjoitetaan tosielämän ympäristöissä laajemman ekosysteemin avustamana ja avoimen innovaation periaatteita soveltaen. Living Lab voidaanakin tiivistää käyttäjälähtöisyyteen, avoimeen innovaatioon, tosielämän ympäristöön ja ekosysteemiin. Living Lab toiminnassa mukana olevat toimijat ovat käyttäjiä, hyödyntäjiä, kehittäjiä tai mahdollistajia. Yksittäisen Living Labin casen ympärille luodaan ja kootaan ekosysteemi sopivista toimijoista. Ekosysteemi on näin ollen dynaaminen ja melko avoin verkosto, jossa toimijat voivat liittyä ja poistua verkostosta sovittujen sääntöjen puitteissa. (Living Lab käsikirja 2010)

1 VAPA2-hankeessa manitaan erityisenä kehittämisen kohteena PPP (public, private partnership)-toimintamalli. Toimintamallissa korostuu erityisesti partnership- eli kumppanuusajattelu. (Kuntanet, PPP (Public-Private-Partnership) – malli 2007)

Lopuksi

Verkosto syntyy usein ajan kuluessa toimijoiden välisenä oppimisprosessina. Yhä useampi tuote ja palvelu tuotetaan yhdessä yhteistyökumppaneiden kanssa arvoa luovissa verkostoissa. Arvoketjulla kuvataan yhteistyötä yli organisaatorajojen. Verkosto muodostuu toisiinsa liittyvistä organisaatioista ja henkilöistä, ja niiden tiivistä ja pitkäaikaisesta yhteistyöstä. Haasteena on verkostojen rakenne, hallinta ja usein myös tuloksen jakaminen verkon osallistujille riittävän tyydyttävällä tavalla. Verkostossa prosessit ylittävät aidosti rajapintoja ja niitä johdettaessa tulee huomioida osallistujien erilaiset tavoitteet ja rajoitteet. (Laamanen & Tinnilä 2009, 32-33)

Verkostot mahdollistavat osallistumisena tiedon konstruointiin, joka puolestaan edellyttää eri toimijoiden osallistumista jaettua tietoa tuottaviin sosiaalisiin prosesseihin. Jaettu tieto oli monien Vapa2-hankkeen selvitysten taustalla ja etenkin kuluvana vuonna toteutettu Espoo Enterprisess Oy:stä Kari Jääskeläisen ja Jussi Riku Helanderin tekemä selvitys yritysten ja kolmannen sektorin käyttäjälähtöisistä innovaatioista sekä kuvaus liiketoiminnan mahdollisuuksista ja niitä tukevista sähköisistä järjestelmistä tuottivat viisi liikeideaa ja monia mahdollisuuksia verkostolle soveltaa virtuaalisia työkaluja ideoiden kehittämisessä, tiedonkulussa ja vuorovaikutuksessa.

Keskeinen pohdittava kysymys verkostossa toimivien kesken on se, miten organisaatioiden osaaminen ja resurssit saadaan koordinoitua sekä sovittua ja miten ne saadaan suunnattua yhteistyöhön synergioiden saavuttamiseksi. Tämän takia alueellisten kehittämisverkostojen keskeiseksi menestystekijäksi saattaakin nousta verkoston osapuolten kyky löytää yhteinen käsitys verkoston tulevaisuudesta.

Erityisesti sosiaalisten innovaatioiden kehittäminen edellyttää pitkäjänteistä ja yhteisöllistä oppimisprosessia. Hyvien ideoiden tuotteistaminen ja lanseeraaminen on kokemusten mukaan hyvin hidasta kehittämisverkostossa. (Hautamäki 2009.)

Verkostoon liitytään ja sen toiminnassa ollaan mukana Haverin (2006) mukana silloin, kun se hyödyttää jokaista osapuolta. Jotta verkosto saavuttaisi päämääränsä ja pääsee aloittamaan toimintansa, se edellyttää kehittämistyöltä keskustelua sen sisällöistä, dialogia, avoimuutta, luottamusta toinen toisiinsa ja yhteisöllisyyttä, mikä lisää sitoutumista. Verkoston oppimista tulee ohjata ja koordinoida, mikä puolestaan vahvistaa sosiaalista pääomaa ja mahdollistaa hiljaisen tiedon näkyväksi tekemisen. (Hautamäki 2009.)

Teknologinen kehitys ja taloudellinen kasvu perustuvat innovaatioihin. Nykykäsityksen mukaan olemme siirtymässä viidenteen innovaatiomallin sukupolveen, joka tarkoittaa verkoston toimijoiden strategista yhteistyötä tilaajien ja tuottajien kanssa. (Rantala 2010, 35) Innovaatioprosessei-

hin liittyy olennaisesti oppiminen. Verkostot voivat olla samaan aikaan oppimisfoorumeita (network learning) ja oppijoina (learning networks) (mt. , 64) Tuloksena syntyy uusia ja parannettuja tuotteita, palveluita tai tuotantoprosesseja, mutta prosessin rinnalla on tapahtunut myös paljon oppimista. Tällöin puhutaan innovaatiokyvykkyydestä, joka puolestaan nähdään yhtenä keskeisenä menestystekijänä tulevaisuuden toimintaympäristöjen muutoksessa. (mt. 38)

Monitoimijuus innovaatiotoiminnassa on haasteellista, koska verkoston yhteinen tekeminen perustuu muuhun kuin taloudelliseen vaihdantaan toimijoiden välillä. Yhteistyön tavoitteita onkin etsittävä esimerkiksi yhteisestä tuotekehityksestä tai hankintayhteistyöstä. Olennaista on kuitenkin eri intressien, aikataulujen ja toimintamallien yhteensovittaminen. (Rantala 2010, 29) Tässä mielessä Vapa2:ssa on päästy innovaatioyhteistyön alkutaipaleelle. Vapa2:ssa tuotettua verkosta voidaan vielä pitää löysänä ja erityisesti alueen yritysten ja asiakkaiden mukanaoloa tulee vahvistaa – innovaatioverkoston perustaa, yhteistä näkymää ja tulkintaa on tärkeää rakentaa edelleen.

Kirjallisuus

- Harmaakorpi, Vesa (2009) Käytätntölähtöisen innovaatiotoiminnan rooli alueiden kehittämisessä. Aluestrategia 2020-työryhmä. Luonnos 30.9.2009.
- Hautamäki, Jari (2009) Maakunnallinen kehittämisverkosto innovaatioympäristönä. Ammattikasvatuk-sen aikakauskirja 3 (11), 77–88
- Haveri, Arto (2006) Verkostotkin voivat epäonnistua. Kunnallistieteellinen aikakauskirja. 1, 5–7.
- Jaakkola, Irma & Katajamäki, Päivi (2009) Korkeakouluosaminen tuke-massa pk-yritysten innovaatiotoimintaa. Teoksessa Jari Kolehmainen & Tommi Ranta (toim.) Innovaatioympäristöjen kehittäminen ja johtaminen. Käytännön kokemuksia suomalaisilta kaupunkiseuduilta. Aluekeskusohjelma. Innovaatio ja osaaminen – verkosto. Aluekeskusohjelman verkkojulkaisu 1/2009, 95 – 101.
- Jäppinen, Tuula (2009) Itä-Uusimaa siirtyy perinteisestä innovaatiopolitiikasta kohti uutta innovaatiopolitiikkaa. Teoksessa Jari Kolehmainen & Tommi Ranta (toim.) Innovaatioympäristöjen kehittäminen ja johtaminen. Käytännön kokemuksia suomalaisilta kaupunkiseuduilta. Aluekeskusohjelma. Innovaatio ja osaaminen – verkosto. Aluekeskusohjelman verkkojulkaisu 1/2009, 142 – 157.
- Karhu, Sari & Maskulainen, Paavo (2009) Kuinka ammattikorkeakou-lut voivat tukea innovaatiotoimintaa kasvukeskusten ulkopuolella.

Case Savonia ammattikorkeakoulu Iisalmen yksikkö. Teoksessa Jari Kolehmainen & Tommi Ranta (toim.) Innovaatioympäristöjen kehittäminen ja johtaminen. Käytännön kokemuksia suomalaisilta kaupunkiseuduilta. Aluekeskusohjelma. Innovaatio ja osaaminen – verkosto. Aluekeskusohjelman verkkojulkaisu 1/2009, 86–94.

- Kolehmainen, Jari (2009) Johdattelua artikkeleihin. Pintaraapaisu innovaatiovetoisen aluekehittämisen ajankohtaisiin kysymyksiin. Teoksessa Jari Kolehmainen & Tommi Ranta (toim.) Innovaatioympäristöjen kehittäminen ja johtaminen. Käytännön kokemuksia suomalaisilta kaupunkiseuduilta. Aluekeskusohjelma. Innovaatio ja osaaminen – verkosto. Aluekeskusohjelman verkkojulkaisu 1/2009, 7–17.
- Kulkki, Seija, Kuittinen Ossi & Turkama, Petra (2010) Openness and collaboration for competitiveness and wellbeing of Finland. Teoksessa Service Innovation Yearbook 2010-2011. European Commission and the Open Innovation Strategy and Policy Group, OISPG. 2010, 117-123. <http://www.europe-innova.eu/web/guest/innovation-in-services/services-innovation-library/reports>
- Laamanen, K. & Tinnilä M. (2009) Prosessijohtamisen käsitteet. Teknologiaateollisuuden julkaisusarja 2.
- Living Lab –käsikirja (2010). Innovaatio- ja osaaminen –verkosto. Seinäjoki.
- Perämäki, Leena (2009) Asiakaslähtöisyys innovaatiotoiminnassa. Teoksessa Jari Kolehmainen & Tommi Ranta (toim.) Innovaatioympäristöjen kehittäminen ja johtaminen. Käytännön kokemuksia suomalaisilta kaupunkiseuduilta. Aluekeskusohjelma. Innovaatio ja osaaminen – verkosto. Aluekeskusohjelman verkkojulkaisu 1/2009, 102-109.
- Kuntanet. PPP (Public-Private-Partnership) -malli (2007). http://hankinnat.fi/k_perussivu.asp?path=1;55264;55275;121698;121700;117363;117369
- Ranta Tommi (2011) Innovaatioympäristö monenkeskisenä verkostona. Alueellisen innovaatioympäristön verkostointensiteetti ja organisoinnin muodot. Acta Wasaensia 240.
- Salmelin Bror (2010) Open innovation supporting the digital agenda. Teoksessa Service Innovation Yearbook 2010-2011. European Commission and the Open Innovation Strategy and Policy Group,
- OISPG. 2010, 14–21. <http://www.europe-innova.eu/web/guest/innovation-in-services/services-innovation-library/reports>

- Sosiaaliset näkökulmat julkisissa hankinnoissa – lähtökohtia, kokemuksia ja mahdollisuuksia. Etelä-Suomen palveluinnovaatio -hanke (Espino): Tampere.
- Sydänmaanlakka, Pentti (2009) Jatkuva uudistuminen. Luovuuden ja innovatiivisuuden johtaminen. Talentum: Hämeenlinna.
- Toikko, Timo & Rantanen, Teemu (2009) Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere University Press: Tampere
- Tynjälä, Päivi (1999) Konstruktivistinen oppimiskäsitys ja asiantuntijuiden edellytysten rakentaminen koulutuksessa. Teoksessa Anneli Eteläpelto & Päivi Tynjälä (toim.): Oppiminen ja asiantuntijuus. Työelämän ja koulutuksen näkökulma. WSOY:Juva, 160 – 179.
- Virtanen, Petri, Suoheimo, Maria, Lamminmäki, Sara, Ahonen, Päivi & Suokas, Markku (2011) Matkaopas asiakaslähtöisten sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämiseen. Tekesin katsaus 28/2011.